

Grey Scale #13

DANES-PICTA .COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

I. KLAJNERMAN

Nowy ustrój państwowy Rzeczypospolitej Polskiej

Z załączeniem tekstów:

Ustawy konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r.
o ustroju i zakresie działania najwyższych or-
ganów Rzeczypospolitej Polskiej,

Wyciągu z konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.,

Deklaracji Sejmu Ustawodawczego z dnia
22 lutego 1947 roku w przedmiocie realizacji
praw i wolności obywatelskich,

Ustawy konstytucyjnej z dnia 4 lutego 1947 r.
o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej.

WARSZAWA – 1947

PORADNIK PRACOWNIKA SPOŁECZNEGO

I. KLAINERMAN

Nowy ustroj państwowy Rzeczypospolitej Polskiej

Z załączeniem tekstów:

Ustawy konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r.
o ustroju i zakresie działania najwyższych or-
ganów Rzeczypospolitej Polskiej,

Wyciągu z konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.,

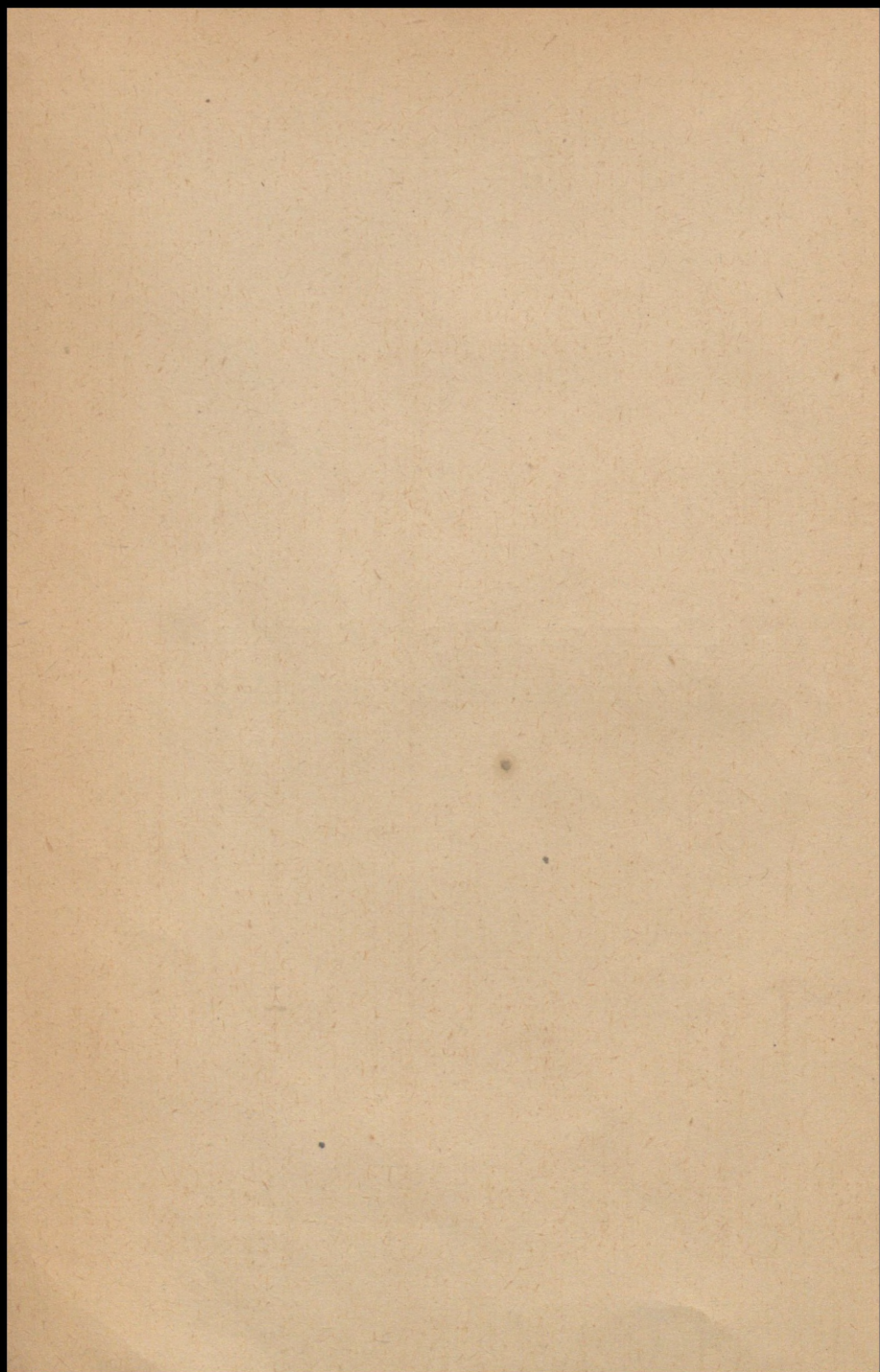
Deklaracji Sejmu Ustawodawczego z dnia
22 lutego 1947 roku w przedmiocie realizacji
praw i wolności obywatelskich,

Ustawy konstytucyjnej z dnia 4 lutego 1947 r.
o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej.

WARSZAWA — 1947

PORADNIK PRACOWNIKA SPOŁECZNEGO

**Nowy ustrój państwowy
Rzeczypospolitej Polskiej**

I. KLAJNERMAN

Nowy ustrój państwowy Rzeczypospolitej Polskiej

Z załączeniem tekstów:

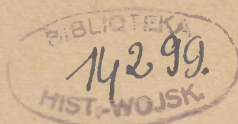
Ustawy konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r.
o ustroju i zakresie działania najwyższych or-
ganów Rzeczypospolitej Polskiej,

Wyciągu z konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.,
Deklaracji Sejmu Ustawodawczego z dnia
22 lutego 1947 roku w przedmiocie realizacji
praw i wolności obywatelskich,

Ustawy konstytucyjnej z dnia 4 lutego 1947 r.
o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej.

WARSZAWA—1947

PORADNIK PRACOWNIKA SPOŁECZNEGO

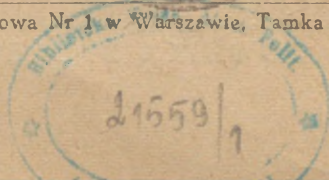
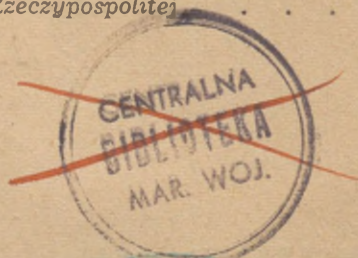

SPIS RZECZY

<i>P r z e d m o w a</i>	5
1. <i>Uwagi ogólne</i>	7
2. <i>Sejm Ustawodawczy</i>	11
4. <i>Rada Państwa</i>	24
5. <i>Rząd Rzeczypospolitej</i>	34
6. <i>Wymiar sprawiedliwości</i>	38
7. <i>Prawa i wolności obywatelskie</i>	39
8. <i>Uwagi końcowe</i>	40

T e k s t y :

<i>Ustawa Konstytucyjna z dn. 19 lutego 1947 r.</i>	43
<i>Wyciąg z Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.</i>	50
<i>Deklaracja praw i wolności obywatelskich</i>	56
<i>Ustawa z dnia 4 lutego 1947 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej</i>	57

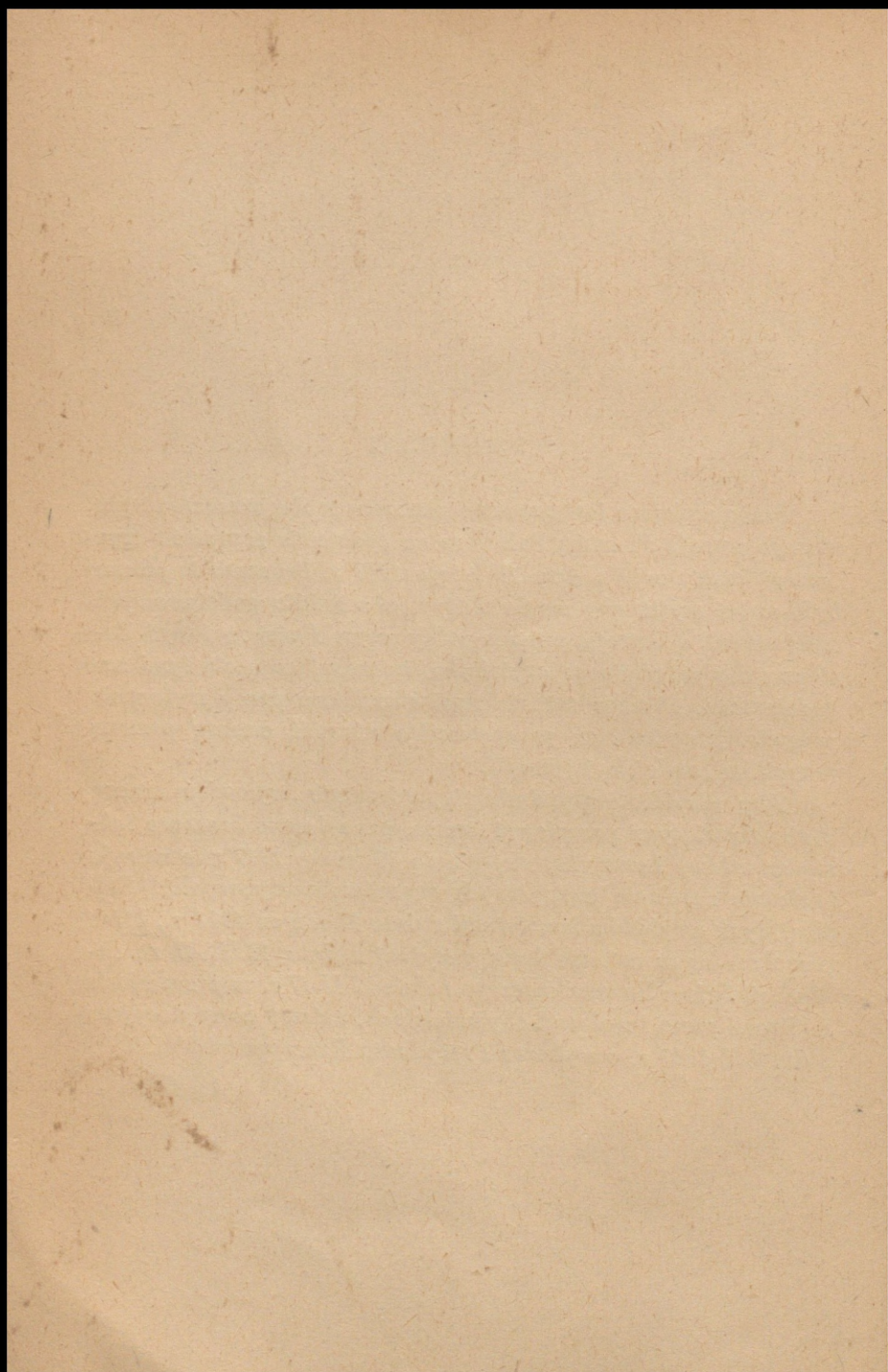

Przedmowa

Praca niniejsza jest zapewne pierwszą próbą przedstawienia nowego ustroju Państwa Polskiego na podstawie przepisów tzw. „małej konstytucji” z dnia 19 lutego 1947 r. Broszura ta pisana była w tej myśli, aby mogła służyć jako źródło podstawowych wiadomości o ustroju prawno-politycznym Państwa i być dostępną dla przeciętnego czytelnika, interesującego się tymi zagadnieniami. Dlatego też nie nosi charakteru pracy wyłącznie prawniczej, aczkolwiek przeprowadza również analizę prawną przepisów „małej konstytucji”.

Aby umożliwić czytelnikowi porównanie wywodów pracy z obowiązującymi przepisami prawa, uzupełniono broszurę tekstami: ustawy konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej, tych artykułów konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., które powołane są w ustawie konstytucyjnej z dnia 19.II. 47 r., deklaracji Sejmu Ustawodawczego z dnia 22.II 47 r. w przedmiocie realizacji praw i wolności obywatelskich i ustawy konstytucyjnej z dn. 4.II 1947 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej.

Autor

NOWY USTRÓJ PAŃSTWOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

1. Uwagi ogólne

Uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 19 lutego 1947 r. ustawa konstytucyjna o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej ustala na okres do dnia wejścia w życie nowej konstytucji, jaką w przyszłości Sejm uchwali, **prawno-polityczne formy ustrojowe Państwa**, tzn. kompetencje oraz wzajemny stosunek jego najwyższych organów. Potrzeba uchwalenia takiej ustawy wynikała stąd, że wraz z przeprowadzeniem wyborów do Sejmu Ustawodawczego rozwiązała się z mocy samego prawa Krajowa Rada Narodowa, a z chwilą ukonstytuowania się Sejmu w dniu 4 lutego br. — wygasły uprawnienia Prezydium oraz Prezydenta Krajowej Rady Narodowej, który dotąd pełnił wszystkie funkcje prezydenta Rzeczypospolitej. Sejm musiał więc zapobiec wytworzeniu się luki w życiu Państwa, tzw. stanu *ex lex* i dlatego już w dniu otwarcia swych obrad, tj. 4 lutego br. uchwalił ustawę konstytucyjną o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej, a w dniu 5 lutego br., a więc nazajutrz, dokonał na podstawie tej ustawy wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej. **Ustawa z dnia 4 lutego 1947 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej jest pierwszym krokiem w budowie nowego ustroju państwowego Rzeczypospolitej**, ponieważ wprowadza w życie wyrażoną w głosowaniu ludowym w dniu 30 czerwca 1946 r. wolę Narodu powierzenia losów Państwa jednoizbowemu parlamentowi i zniesienia senatu — przez to, że postanawia, iż wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej dokona Sejm Ustawodawczy, a nie jak dawniej Zgromadzenie Narodowe, złożone z sejmu i senatu.

Ustawa z dnia 4 lutego 1947 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej powołuje się na podstawie założenia konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., które zgodnie z Manifestem PKWN z dnia 22 lipca 1944 r. — obowiązuje do czasu uchwalenia nowej konstytucji przez Sejm Ustawodawczy, dzięki czemu wybrany na podstawie tej ustawy Prezydent Rzeczypospolitej miał określone ramy kompetencyjne; działając w granicach tych kompetencji Prezydent powołał nowy Rząd. W ten sposób Państwo wsparte o podstawowe elementy władzy, jakimi są: Sejm, Prezydent i Rząd, nie doznało uszczerbku w funkcjonowaniu i ciągłości swego życia. To jednak na dalszą metę nie wystarczało. Trzeba było określić kompetencję, tj. zakres działania tych najwyższych organów Państwa, ustalić granice kompetencji, a przez to wzajemne ustosunkowanie się tych organów, wreszcie należało zapłacić lukę, jaka wytworzyła się przez wygaśnięcie uprawnień Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

Zadanie to spełnia właśnie ustawa konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej¹⁾. Ustawa ta, zapowiadana już na długo przed zebraniem się Sejmu, pozyskała sobie jeszcze przed jej uchwaleniem nazwę „małej konstytucji” w odróżnieniu od przyszłej konstytucji, która w sposób ostateczny określi ustrój Państwa. Nazwa: „mała konstytucja” ma swoją historię i tradycję: tak określono uchwałę Sejmu Ustawodawczego z dnia 20 lutego 1919 r., która w pięciu krótkich punktach decyduje o podstawach ustrojowych Państwa po odzyskaniu niepodległości po pierwszej wojnie światowej. W nawiązaniu do tej tradycji i nasza obecna ustawa nazywa się popularnie „małą konstytucją”. Jest jednak głęboka różnica między treścią uchwały z dnia 20 lutego 1919 r. a ustawy z dnia 19 lutego 1947 r. tak samo, jak różne są okoliczności, w których oba te akty doszły do skutku.

Kiedy Sejm Ustawodawczy w 1919 r. stanął przed koniecznością stworzenia tymczasowych podstaw ustrojowych Państwa do chwili uchwalenia i wejścia w życie konstytucji, którą trzeba było dopiero opracować, znalazł się w obliczu próżni prawnopolitycznej; nie było ani aktów ustawodawczych, na których można byłoby się oprzeć, choćby na czas krótki, ani jakichkolwiek tradycji konstytucyjnych wobec utraty samodzielnego bytu państwowego przez okres prawie półtora wieku. Uchwała z dnia 20 lutego 1919 r. wychodzi z założenia, że

¹⁾ Dziennik Ustaw RP 20 lutego 1947 r. nr 18, poz. 71.

pełnia władzy skupia się w Sejmie Ustawodawczym, przed którym odpowiedzialny jest nie tylko Rząd, ale również Naczelnik Państwa; będąc wprawdzie przedstawicielem Państwa, jest on tylko wykonawcą uchwał Sejmu oraz powołuje Rząd w pełnym składzie na podstawie porozumienia z Sejmem. Taka jest istotna treść tej uchwały, która przez z górą 2 lata była fundamentem porządku prawnego w Polsce i doprowadziła do wytworzenia się sejmowładztwa w najgorszej postaci wszechwładzy stronnictw politycznych.

Zupełnie inaczej ułożyły się stosunki obecnie po odbudowie niepodległości w wyniku drugiej wojny światowej. Już Manifest PKWN deklaruje, że Rzeczypospolita opiera swój byt na podstawowych założeniach demokratycznej konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., a uchwalone przez Krajową Radę Narodową ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych oraz o kompetencji Prezydenta Krajowej Rady Narodowej tworzą zręby ustroju państwowego, który na przestrzeni przeszło 2 $\frac{1}{2}$ lat wytrzymał próbę życia praktycznego. W ramach tego ustroju dokonały się wielkie przemiany ustrojowe, społeczne i gospodarcze, jak: reforma rolna i unarodowienie podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, które znamionują demokrację w Polsce: polityczną i społeczną, określoną syntetycznym mianem demokracji ludowej.

Gdy więc Sejm Ustawodawczy stanął w r. 1947 przed zadaniem analogicznym, co Sejm Ustawodawczy w r. 1919, nie działał w próżni. Samo przez się narzucała się zdrowa myśl utrwalenia w formie ustawowej tego ustroju, który wytworzył się na przestrzeni 2 $\frac{1}{2}$ -letniej praktyki i wprowadzenia takich tylko zmian i uzupełnień, które stały się konieczne wskutek rozwiązania Krajowej Rady Narodowej i jej Prezydium. W ten tylko sposób można było zagwarantować Państwu spokojne przejście do nowej fazy ustrojowej przed ostatecznym uchwaleniem przez Sejm Ustawodawczy konstytucji Rzeczypospolitej.

Wyraz tej myśli daje już wstępny art. 1 ustawy konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r., który w formie normy prawnej deklaruje wytyczne programu politycznego i społecznego demokracji w Polsce, stwierdzając, że władza zwierzchnia należy do Narodu i że ustrój państwowy, jaki ustawa wprowadza na czas do wejścia w życie nowej konstytucji wspiera się na podstawowych założeniach konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., ustawodawstwie o radach narodowych oraz na tych reformach społecznych i ustrojowych, które zostały przez Naród potwier-

dzione w głosowaniu ludowym z dnia 30 czerwca 1946 r. (tzn. reforma rolna, unarodowienie przemysłu z zagwarantowaniem należnego miejsca inicjatywie prywatnej, zniesienie senatu). Należy podkreślić, że art. 1 ustawy nie jest tylko deklaracją, czy zwyczajową inwokacją w ustawach konstytucyjnych, lecz normą prawną, stanowiącą, że liniami kierunkowymi kształtowania się ustroju państwowego są akty prawne w artykule tym powołane oraz te, na których podstawie dokonuje się przemiana społeczna i gospodarcza w Polsce. Z takich wychodząc założeń i w oparciu o ideę zwierzchnictwa Narodu, który jest źródłem wszelkiej władzy, ustawa konstytucyjna powołuje najwyższe organy Rzeczypospolitej, którymi są:

w zakresie ustawodawstwa — Sejm Ustawodawczy,
w zakresie władzy wykonawczej — Prezydent Rzeczypospolitej, Rada Państwa i Rząd Rzeczypospolitej,
w zakresie wymiaru sprawiedliwości — niezależne sądy.

Ten trójpodział, będący odpowiednikiem art. 2 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. i wywodzący się ze znanej teorii Monteskiusza o podziale władz — nie jest oczywiście ani ścisły, ani dokładny, ponieważ prawie każdy z organów najwyższych, powołanych przez ustawę, ma pewien udział w funkcjach pozostałych organów; można tu mówić tylko o wytknięciu głównych kierunków działania tych organów, które w swych funkcjach wzajemnie się zająbiają, dzięki czemu zapewnia się ich współdziałanie i wzajemne oddziaływanie; w ten sposób należy mówić nie o podziale, lecz raczej o współpracy najwyższych organów Państwa, które przez wzajemne oddziaływanie nie pozwalają na zbyt ni przerosć władzy żadnego z nich i w skutku doprowadzają do wytworzenia się ośrodka równowagi w Państwie, co jest nieodzownym warunkiem każdego prawdziwie wolnego ustroju.

Z przytoczonego wyżej sformułowania przez ustawę funkcij najwyższych organów Rzeczypospolitej wynika natomiast, że wszystkie one są na równi organami władzy zwierzchniej Narodu, chociaż Sejm pochodzi bezpośrednio z wyborów powszechnych, a Prezydent Rzeczypospolitej i Rada Państwa tylko pośrednio z woli Narodu się wywodzą, ponieważ pochodzą z wyboru, dokonanego przez Sejm, w obliczu ustawy jednakowoż Narodu reprezentują i tu tkwi istotna różnica między obecną „małą konstytucją” a tą z r. 1919, która uznawała Sejm Ustawodawczy za źródło wszelkiej władzy w Państwie, podporządkowując mu wszystkie inne organa, co spowodowało szko-

dliwy w skutkach przerost władzy Sejmu i zahamowanie wszelkiej pozytywnej pracy, zwłaszcza w warunkach ówczesnego rozbicia społeczeństwa na liczne partie polityczne.

„Mała konstytucja” z r. 1947 ustrzegła się tego błędu i przeprowadzając w sposób racjonalny podział kompetencji między poszczególne organy najwyższe, starała się stworzyć sprawny Sejm, silny Rząd i ośrodek równowagi w Państwie, skupiający się w osobie Prezydenta Rzeczypospolitej i Radzie Państwa o ustroju i kompetencjach każdego z najwyższych organów władzy zwierzchniej Narodu.

Po tych uwagach natury ogólnej przejdziemy do przedstawienia szczegółowego przepisów ustawy konstytucyjnej o ustroju i kompetencjach każdego z najwyższych organów Rzeczypospolitej.

2. Sejm Ustawodawczy

A. Ustawa określiła czas trwania kadencji Sejmu Ustawodawczego na **lat pięć**, licząc od dnia jego otwarcia, tzn. że rozwiązanie Sejmu Ustawodawczego następuje z mocy samego prawa w dniu 4 lutego 1952 roku. Po tym terminie **zachowują mandaty do czasu ukonstytuowania się nowego Sejmu tylko marszałek i wicemarszałkowie Sejmu**. Marszałka, 3 wicemarszałków, sekretarzy i komisje sejmowe wybiera Sejm ze swego grona. Organem pomocniczym Sejmu jest jego biuro; urzędników tego biura mianuje marszałek, który odpowiada za ich działania przed Sejmem.

B. Ustawa zapewnia posłom na Sejm Ustawodawczy tzw. **nietykalność poselską**, gwarantując w ten sposób ich niezależność od jakiejkolwiek władzy administracyjnej, co jest warunkiem swobodnego wykonywania mandatu poselskiego.

Posel **nie może być pociągnięty do odpowiedzialności** za swą działalność poselską w Sejmie lub poza Sejmem ani w czasie trwania, ani po wygaśnięciu mandatu.

Za swe postępowanie w Sejmie **poseł odpowiada tylko przed Sejmem**, a na pociągnięcie go do odpowiedzialności za naruszenie praw osób trzecich (np. za obelgę lub zniesławienie) władza sądowa musi uzyskać zezwolenie Sejmu.

Na żądanie Sejmu musi być zawieszony wszelkiego rodzaju postępowanie karne lub dyscyplinarne, wszczęte przeciwko posłowi przed uzyskaniem mandatu — na czas do wygaśnięcia mandatu. Przez czas trwania mandatu poseł nie może być po-

ciągany do odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej ani aresztowany bez zezwolenia Sejmu. W razie schwytania posła na gorącym uczynku zbrodni pospolitej, jeżeli jego przytrzymanie jest konieczne, władza sądowa musi o tym natychmiast zawiadomić marszałka Sejmu celem uzyskania zgody Sejmu, na areszt i prowadzenie postępowania karnego, a na żądanie marszałka przytrzymany poseł musi być natychmiast zwolniony.

Aby uniezależnić posła od organów wykonawczych zabrania mu się uzyskiwania na własne imię lub przez osobę podstawioną dzierżaw dóbr państwowych, przyjmowania dostaw publicznych i robót rządowych albo otrzymywania od rządu koncesyj lub innych korzyści osobistych¹⁾. Poseł nie może ponadto przyjmować od Rządu żadnych odznaczeń prócz wojskowych.

Posłowie mają prawo bezpłatnego korzystania z państwowych (lecz nie samorządowych) środków komunikacji dla podróży na całym obszarze Państwa.

Wymienione wyżej uprawnienia posłów oraz zakazy ich dotyczące, objęte są artykułami: 21, 22 i 24 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., które stosują się również do posłów na obecny Sejm Ustawodawczy, natomiast nie odnoszą się do nich, a przynajmniej nie w całej rozciągłości, inne przepisy konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. o posłach. Tak więc: poseł może być redaktorem odpowiedzialnym; nie każdy poseł, który jest zarazem funkcjonariuszem państwowym lub samorządowym, musi otrzymać urlop na czas trwania mandatu poselskiego; przepis art. 5 ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego z dn. 22 września 1946 r. (Dz. U. R. P. nr 48, poz. 274), nakazujący udzielenie urlopu funkcjonariuszom państwowym i samorządowym, z chwilą wyboru na posła nie dotyczy ministrów, podsekretarzy stanu, dyrektorów departamentu lub osób zajmujących stanowiska równorzędne w ministerstwach, kierowników samodzielnych urzędów i innych instytucji centralnych, wojewodów i wicewojewodów, członków zarządu związków samorządowych oraz nauczycieli szkół wyższych. Przepis ten, zezwalający na łączenie z mandatem poselskim wyższych stanowisk w administracji państwowej i samorządowej, spowodowany został brakiem dostatecznej ilości wykwalifikowanych pracowników w administracji publicznej wskutek wyniszczenia

¹⁾ Wolno jednakże posłowi uzyskać nadział ziemi z reformy rolnej oraz nabywać ruchomości osobistego użytku spośród ruchomości poniemieckich, sprzedawanych przez urzędy likwidacyjne.

ludnościowego w czasie wojny i okupacji; ten wzgląd nie pozwalał na utrzymanie w całej rozciągłości przepisu art. 16 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., nakazującego udzielenie urlopu wszystkim funkcjonariuszom państwowym i samorządowym z chwilą wyboru na posła na czas trwania mandatu poselskiego z wyłączeniem tylko ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni, zwłaszcza że równałoby się tu usunięciu najbardziej aktywnego elementu w Państwie od udziału w pracach Sejmu¹⁾.

Powołanie posła do płatnej służby państwowej nie powoduje utraty mandatu, ponieważ przepis art. 17 konstytucji marcowej nie odnosi się do posłów na Sejm Ustawodawczy²⁾.

Posłowie otrzymują diety w wysokości, którą określa regulamin Sejmu (art. 24 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.). Należy podkreślić, że funkcjonariusze państwowi i samorządowi, którym wolno łączyć mandat poselski z zajmowanym stanowiskiem urzędniczym bez potrzeby uzyskania urlopu, mogą otrzymywać zarówno diety poselskie, jak i uposażenie służbowe, chyba że regulamin Sejmu postanowi inaczej. Natomiast urzędnik, który na własną prośbę otrzymał urlop w związku ze sprawowanym mandatem poselskim (np. wobec trudności łączenia obu funkcji), nie może pobierać uposażenia służbowego, choćby mu wolno było łączyć oba stanowiska, ponieważ wówczas faktycznie nie wykonuje swych obowiązków służbowych.

C. Sesje Sejmu są zwyczajne i nadzwyczajne. Zwołanie Sejmu na sesję, otwarcie, odroczenie i zamknięcie sesyj Sejmu należy do Prezydenta Rzeczypospolitej. Ustawa przewiduje dwie obowiązkowe sesje zwyczajne: jesienną, którą Prezydent winien zwołać corocznie najpóźniej w październiku, oraz wiosenną, która winna być zwołana corocznie najpóźniej w kwietniu.

¹⁾ Inni funkcjonariusze państwowi i samorządowi, poza wymienionymi w art. 5 ordynacji wyborczej z 22.IX. 1946 r., otrzymują z chwilą wyboru na posła urlop, jednak lata spędzone na wykonywaniu mandatu poselskiego liczą się do lat służby (wysługi lat). Do urzędników państwowych ma w tym wypadku zastosowanie art. 57 ustawy z dn. 17.II. 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (poz. 164), który m. in. przewiduje wstrzymanie na cały czas sprawowania mandatu poselskiego wypłaty uposażenia służbowego.

²⁾ Art. 82 ordynacji wyborczej z 22.IX. 1946 r. przewiduje, że mandat wygasa w razie śmierci posła, zrzeczenia się mandatu, utraty praw wybieralności, nieusprawiedliwionego opuszczenia 5 kolejnych posiedzeń Sejmu, odmowy złożenia ślubowania.

Sesja jesienna trwa co najmniej dwa miesiące i w żadnym razie nie może być zamknięta przed upływem tego terminu. **Głównym zadaniem sesji jesiennej jest uchwalenie ustaw o budżecie, narodowym planie gospodarczym i o poborze rekruta.** Przed uchwaleniem tych ustaw sesja jesienna, zwana budżetową, nie może być zamknięta. Jednakże ustawa określa tu ścisłą granicę dla prac Sejmu, stanowiąc, że w razie nieuchwalenia przez Sejm ustaw o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta w ciągu 3 miesięcy od dnia wniesienia odnośnych projektów — Prezydent Rzeczypospolitej ogłasza te ustawy w brzmieniu projektów rządowych po wyrażeniu na to zgody przez Radę Państwa.

Z powyższego wynika, że **sesja jesienna nie może trwać krócej niż 2 miesiące**, nawet w razie uchwalenia przez Sejm przed tym terminem ustaw o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta, natomiast może trwać dłużej, jeżeli Sejm ustaw tych w terminie 2-miesięcznym nie uchwali; w tym wypadku termin trwania sesji przedłuża się co najmniej na okres do 3 miesięcy od dnia przedłożenia Sejmowi przez Rząd projektów odnośnych ustaw; jeżeli jednak Rada Państwa po upływie tego 3-miesięcznego okresu nie wyrazi zgody na ogłoszenie przez Prezydenta Rzeczypospolitej ustaw o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta w brzmieniu przedłożeń rządowych, wówczas termin trwania sesji jesiennej przedłuża się w dalszym ciągu bądź aż do uchwalenia przez Sejm tych ustaw, bądź też do momentu, kiedy Rada Państwa wyrazi zgodę na ich ogłoszenie w brzmieniu projektów rządowych. Należy jednak podkreślić, że celem ustawy jest, aby konieczności państwowe, jak: budżet, narodowy plan gospodarczy i pobór rekruta były załatwione na czas i z tego względu 3-miesięczny termin od dnia przedłożenia Sejmowi projektów rządowych w omawianych sprawach traktować trzeba raczej jako środek przecinający możliwość pozostawienia Państwa bez tych instrumentów, które stanowią o jego bycie.

Sesja wiosenna trwa co najmniej jeden miesiąc; głównym jej celem jest wysłuchanie sprawozdania Najwyższej Izby Kontroli o wykonaniu budżetu i wynikach jej badań dorocznego zamknięcia rachunków państwowych. Na podstawie wniosku Najwyższej Izby Kontroli w tym przedmiocie Sejm podejmuje uchwałę o udzieleniu lub odmówieniu Rządowi absolutorium. Przed powzięciem uchwały w tym przedmiocie, a w każdym

razie nie wcześniej, jak po upływie miesiąca od dnia otwarcia, sesja wiosenna nie może być zamknięta.

W ten sposób Sejm obraduje w ciągu roku co najmniej 3 miesiące. Jest to minimalny okres łączny obu sesyj zwyczajnych, który może jednak w wypadkach, o których była mowa, ulec przedłużeniu.

Sesję nadzwyczajną Sejmu może Prezydent Rzeczypospolitej zwołać wedle własnego uznania w każdym czasie, a obowiązany jest sesję taką zwołać w ciągu 2 tygodni, gdy żądanie takie zostanie zgłoszone przez jedną trzecią część ustawowej liczby posłów (148). Ponieważ żadne ze stronnictw sejmowych nie rozporządza taką ilością posłów, zatem żądanie zwołania sesji nadzwyczajnej będzie wymagało porozumienia co najmniej dwóch stronnictw odpowiednio licznych.

D. Skoro poznaliśmy mechanizm funkcjonowania Sejmu oraz przepisy, określające stanowisko prawne posłów, przedstawimy obecnie kompetencje Sejmu Ustawodawczego.

Ustawa w art. 2 nazywa Sejm Ustawodawczy organem najwyższym Rzeczypospolitej w zakresie ustawodawstwa. Już wyżej była mowa o tym, że określenie takie wskazuje jedynie na główny kierunek działalności Sejmu, w rzeczywistości bowiem **zakres działania Sejmu obejmuje funkcje wychodzące poza ramy ustawodawstwa**. Do takich funkcji należy zaliczyć: wybór Prezydenta Rzeczypospolitej, uzupełnienie składu Rady Państwa przez powołanie na jej wniosek dalszych jej członków, wybór Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, zatwierdzenie, względnie uchylanie zarządzeń Rady Państwa o wprowadzeniu stanu wyjątkowego lub wojennego. Niezależnie od tych funkcji ustawa wymienia, jako podstawowe, następujące kompetencje Sejmu:

1. **uchwalenie przyszłej Konstytucji Państwa,**
2. **ustawodawstwo,**
3. **kontrolę działalności Rządu,**
4. **ustalanie zasadniczego kierunku polityki Państwa.**

Ustawa wyodrębnia uchwalenie przyszłej konstytucji, ponieważ zadaniem Sejmu Ustawodawczego jest ostateczne utrwalenie podstaw ustrojowych Państwa, jednak z istoty sprawy uchwalenie konstytucji jest częścią działalności ustawodawczej, która obejmuje stanowienie w Państwie wszelkich praw publicznych i prywatnych oraz sposobu ich wykonania.

Ustawa przyznaje prawo inicjatywy ustawodawczej, tj. występowania z projektami ustaw Rządowi, Sejmowi i Radzie Państwa.

Prawo inicjatywy ustawodawczej, przysługujące Sejmowi, realizuje się w praktyce w ten sposób, że określona regulaminem sejmowym ilość posłów może zgłaszać do łaski marszałkowskiej projekty ustaw, które otrzymują wówczas bieg w zwykłym toku ustawodawczym.

Głównym czynnikiem w zakresie inicjatywy ustawodawczej jest Rząd, który ma nie tylko prawo, ale obowiązek występowania z tą inicjatywą, ponieważ do Rządu należy ogólne kierownictwo wszystkich spraw państwowych i czuwanie nad tym, aby wszystkie dziedziny życia publicznego, które tego wymagają, były odpowiednio w drodze ustawowej unormowane. Z tego względu ustawa wymienia Rząd na pierwszym miejscu wśród organów, którym przysługuje prawo inicjatywy ustawodawczej. Na równi z Rządem i Sejmem może również występować z inicjatywą ustawodawczą Rada Państwa.

Stanowienie praw w Państwie — ustawodawstwo — jest naturalną funkcją Sejmu. Ustawa przewiduje jednakże, że Sejm może w pewnych okresach i na określonych warunkach upoważnić Rząd do stanowienia praw w drodze dekretów, mających moc ustawy. To odstąpienie funkcji ustawodawczej Rządowi uzasadnia się potrzebą szybkiej interwencji w poszczególnych dziedzinach życia publicznego wówczas, gdy Sejm nie obraduje, zwłaszcza w obecnych szybko zmieniających się warunkach odbudowującego się życia gospodarczego.

Ustawa ogranicza możność udzielania Rządowi pełnomocnictw do wydawania dekretów z mocą ustawy zarówno w czasie, jak i pod względem przedmiotowym.

Sejm może więc upoważnić Rząd do wydawania dekretów z mocą ustawy tylko w okresach między sesjami, w razie odroczenia sesji oraz na ten okres, który nastąpi po rozwiązaniu Sejmu Ustawodawczego do czasu ukonstytuowania się nowego sejmu.

Nie mogą być normowane w drodze dekretów Rządu sprawy: konstytucji, ordynacji wyborczej, kontroli państwowej, odpowiedzialności Prezydenta i ministrów, budżetu, narodowego planu gospodarczego, zmiany systemu monetarnego, poboru rekruta, ustroju samorządu i ratyfikacji umów międzynarodowych.

Te najważniejsze dziedziny życia publicznego zastrzeżone są do wyłącznej kompetencji Sejmu i wymagają dla swego załatwienia formy ustawy. We wszystkich innych sprawach Rząd może wydawać dekrety z mocą ustawy, np. w sprawie zaciągania pożyczki przez Państwo, zbycia, zamiany lub obciążenia

nieruchomego majątku państwowego, nakładania podatków i opłat publicznych, ustanowienia cel i monopolów, przyjęcia gwarancji finansowej przez Państwo i innych.

Dekrety z mocą ustawy, uchwalone przez Rząd, wymagają zatwierdzenia przez Radę Państwa i wówczas dopiero Prezydent Rzeczypospolitej zarządza ich ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.

Dekrety z mocą ustawy należy ponadto przedłożyć do zatwierdzenia Sejmowi na najbliższej sesji, następującej po ich ogłoszeniu. W razie nieprzedłożenia lub w razie odrzucenia przez Sejm zwykłą większością — dekret traci moc prawa w dniu zamknięcia lub odroczenia sesji Sejmu, na której winien był być przedłożony do zatwierdzenia. W ten sposób — niezależnie od kontroli, sprawowanej przez Radę Państwa — Sejm ma całkowitą możność oceny, jaki użytek Rząd zrobił z udzielonych mu pełnomocnictw i wyrażenia swej dezaprobaty dla dekretów, które uzna za nieodpowiednie, przez ich odrzucenie.

Należy podkreślić, że Sejm może upoważnić Rząd do wydawania dekretów z mocą ustawy na stosunkowo krótkie okresy czasu, najdłużej na okres do 6 miesięcy między sesją wiosenną a jesienną. **Nie może więc być mowy o wyrzeczeniu się przez Sejm jego funkcji ustawodawczej na rzecz Rządu, lecz jedynie o pewnej konieczności, wynikającej z faktu, że Sejm nie obraduje permanentnie, zwłaszcza że Sejm zachowuje pełną kontrolę ustawodawstwa dekretowego¹⁾.** Poza kontrolą Sejmu i Rady Państwa dekreta z mocą ustawy nie podlegają jakiegokolwiek innej kontroli, w szczególności sądy nie mają prawa badania ważności nie tylko ustaw, lecz również dekretów z mocą ustawy należycie ogłoszonych.

Drugą istotną funkcją Sejmu, jako przedstawicielstwa Narodu, jest ustalenie wytycznych polityki Państwa zarówno w sprawach wewnętrznych, jak i zewnętrznych oraz kontrola działalności Rządu.

Kontrola ta wyraża się w prawie interpelowania Rządu oraz pociągania go do odpowiedzialności parlamentarnej, a nadto do pociągania członków Rządu do odpowiedzialności konstytucyjnej.

¹⁾ W związku z zamknięciem sesji Sejmu Ustawodawczego w dniu 22 lutego b. r. uchwalona została ustawa z tejże daty o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy na okres od dnia 22 lutego br. do dnia otwarcia następnej sesji Sejmu (Dz. U. R. P. nr 20/47, poz. 79). Będzie to bardzo krótki okres, ponieważ następna sesja rozpocznie się prawdopodobnie w drugiej połowie marca br.

Rząd, który utracił zaufanie Sejmowi, ustępuje bądź w całości, bądź też ustępują poszczególni jego członkowie, z których działalności Sejm jest niezadowolony i na tym polega istota odpowiedzialności parlamentarnej Rządu wobec Sejmu.

Ministrowie mogą być również pociągnięci przez Sejm do odpowiedzialności konstytucyjnej przed specjalne forum o charakterze sądu, który wyrokiem orzeka o winie lub braku winy po stronie postawionego w stan oskarżenia ministra ¹⁾).

Szczegółowiej o kontroli Sejmu nad Rządem będzie mowa niżej w rozdziale o Rządzie Rzeczypospolitej.

3. Prezydent Rzeczypospolitej

A. Prezydent Rzeczypospolitej wybierany jest przez Sejm. Tak postanawia uchwalona w dniu 4 lutego br. przez Sejm Ustawodawczy ustawa konstytucyjna o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej (art. 2) i tę samą normę powtarza ustawa konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej (art. 12). Obie ustawy powołują się na zmiany ustrojowe potwierdzone w głosowaniu ludowym w dniu 30.VI.1946 r. i w konsekwencji — jak już o tym była mowa w uwagach ogólnych — nie Sejm i Senat, połączone w Zgromadzenie Narodowe, lecz tylko Sejm, jako wyraziciel woli Narodu, wybiera głowę Państwa. Sejm wybiera Prezydenta Rzeczypospolitej na lat siedem. Aby wybór był prawomocny, niezbędna jest obecność co najmniej $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby posłów. Za wybranego uważa się kandydata, który uzyskał bezwzględną większość ważnie oddanych głosów. Prezydent Rzeczypospolitej nie może zajmować żadnego innego urzędu ani wchodzić w skład Sejmu. Piastowany urząd lub mandat Prezydent składa przy akcie objęcia władzy. Sposób przeprowadzenia wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, rola ślubowania oraz przepisy dotyczące objęcia władzy przez nowoobranego Prezydenta zawarte są w powołanej wyżej ustawie konstytucyjnej o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej ²⁾).

¹⁾ W tej chwili nie ma organu właściwego do rozpoznawania spraw, wynikających z odpowiedzialności konstytucyjnej ministrów; art. 27 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II. 1947 r. przewiduje, że powołanie takiego organu nastąpi w drodze osobnej ustawy, która również unormuje jego skład, organizację i tryb postępowania.

²⁾ Dz. U. R. P. nr 9, poz. 43.

B. W przypadku, gdy Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu, gdy urząd Prezydenta jest opróżniony wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny — **zastępuje go marszałek Sejmu**; w pierwszym przypadku — do czasu, gdy Prezydent odzyska możliwość sprawowania urzędu, w pozostałych przypadkach — do czasu wyboru nowego Prezydenta.

Należy jednak podkreślić, że gdy Prezydent nie sprawuje urzędu przez trzy miesiące, wówczas marszałek Sejmu obowiązany jest niezwłocznie zwołać Sejm, który w drodze uchwały stwierdza, czy należy uznać urząd Prezydenta Rzeczypospolitej za opróżniony. Dla podjęcia takiej uchwały wymagana jest obecność co najmniej połowy liczby posłów, a dla ważności uchwały konieczna jest większość 3/5 głosów.

Gdy tylko urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony lub zostanie za taki uznany, Sejm dokonuje niezwłocznie wyboru nowego Prezydenta.

Gdyby Sejm Ustawodawczy był rozwiązany w chwili opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej, a wybory do nowego Sejmu jeszcze nie zarządzane, wówczas marszałek Sejmu, jako zastępujący Prezydenta, zarządza natychmiast wybory do Sejmu.

C. Stanowisko **Prezydenta Rzeczypospolitej** określone jest w przepisach konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., powołanych w art. 13 ustawy konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r., a ponadto należy w tym względzie mieć jeszcze na uwadze przepisy tejże ustawy z 19.II.1947 r., które dotyczą stanowiska Prezydenta Rzeczypospolitej w Radzie Państwa, jako jej przewodniczącego oraz stosunku Prezydenta Rzeczypospolitej do Sejmu i Rządu.

Art. 2 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r. stanowi, że Prezydent Rzeczypospolitej jest jednym z trzech najwyższych organów Państwa w zakresie władzy wykonawczej (obok Prezydenta wymienia się Radę Państwa i Rząd). Wedle art. 2 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. organem Narodu w zakresie władzy wykonawczej jest Prezydent Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnymi ministrami. Te przepisy w zestawieniu z art. 43 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., powołanym w art. 13 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r. i stanowiącym, że Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą przez odpowiedzialnych przed sejmem ministrów i podległych im urzędników, określają stanowisko Prezydenta Rzeczypospolitej, jako zwierzchnika aparatu wykonawczego w Państwie i z tego tytułu **Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje**

Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek, mianuje i odwołuje ministrów. Ponadto, na wniosek Rady Ministrów, Prezydent obsadza urzędy cywilne i wojskowe w przypadkach, przewidzianych przez obowiązujące przepisy.

Prezydent Rzeczypospolitej nie sprawuje władzy wykonawczej bezpośrednio i osobiście, lecz przez ministrów, ponieważ ustawa wyłącza odpowiedzialność parlamentarną i cywilną Prezydenta za czynności urzędowe. Odpowiedzialność wobec Sejmu za sprawowanie władzy wykonawczej ponosi Rząd, jako całość i każdy minister indywidualnie. Zewnętrznym tego wyrazem jest kontrasygnata Prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra, wymagana dla każdego aktu rządowego Prezydenta Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej, jako organ Narodu w zakresie władzy wykonawczej, ma prawo wydawania — w przypadkach, gdy ustawa go do tego upoważnia — rozporządzeń wykonawczych, zarządzeń, rozkazów i zakazów, których celem jest wykonanie ustaw; akty te muszą powoływać się na przepis ustawy, upoważniający Prezydenta do ich wydania. Zwierzchnictwo Prezydenta Rzeczypospolitej nad aparatem wykonawczym Państwa nie ogranicza się tylko do cywilnej administracji państwowej, **lecz obejmuje również siły zbrojne Państwa.** Prezydent jest ich najwyższym zwierzchnikiem, jednak nie sprawuje naczelnego dowództwa w czasie wojny, ponieważ konsekwencją ogólnej zasady odpowiedzialności Rządu za sprawowanie władzy wykonawczej jest przepis art. 46 konstytucji z dnia 17.III.1921 r., stanowiący, że za sprawowanie dowództwa w czasie wojny odpowiada minister obrony narodowej, a Naczelnego Wodza Sił Zbrojnych na wypadek wojny mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, przedstawiony przez ministra obrony narodowej.

Prezydent Rzeczypospolitej, jako głowa Państwa, **reprezentuje je wobec zagranicy** i z tego tytułu spełnia następujące funkcje: przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych, wysyła przedstawicieli dyplomatycznych Rzeczypospolitej do państw obcych oraz zawiera umowy z innymi państwami. Spośród umów, zawieranych z obcymi państwami wymagają zgody Sejmu, wyrażonej w formie ustawy o ratyfikacji następujące umowy: handlowe, celne, obciążające stale pod względem finansowym Państwo, zawierające przepisy prawne, obowiązujące obywateli, wprowadzające zmianę granic Państwa oraz sojusze. Wszystkie inne umowy zatwierdza Prezydent i podaje je do wiadomości Sejmu. Upředniej zgody Sejmu wymaga

wypowiedzenie wojny lub zawarcie pokoju przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

Do Prezydenta Rzeczypospolitej należy wykonywanie prawa łaski w drodze darowania lub złagodzenia kary¹⁾ oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego²⁾ w indywidualnych przypadkach z wyłączeniem ministrów, skazanych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Prezydent Rzeczypospolitej **mianuje sędziów**, chyba, że ustawa stanowi inaczej³⁾, oraz nadaje odznaczenia, stosownie do przepisów odnośnych ustaw.

Niezależnie od wyżej wymienionych kompetencji, wpływających ze stanowiska Prezydenta Rzeczypospolitej, jako jednego z najwyższych organów Państwa w zakresie władzy wykonawczej, należy wskazać na ten zakres działania głowy Państwa, który bądź wkracza w dziedzinę funkcji związanych z działalnością ustawodawczą i przez to oddziałuje na Sejm, bądź też wpływa na bieg prac Rządu, bądź wreszcie daje możliwość skutecznego współdziałania w kształtowaniu tych dziedzin życia publicznego, które ustawa konstytucyjna z dnia 19.II.1947 r. przekazała do kompetencji Rady Państwa.

W stosunku do Sejmu Prezydent Rzeczypospolitej — jak już wiemy — korzysta z prerogatywy zwoływania, otwierania, odraczania i zamykania sesyj sejmowych. Jest to bardzo skuteczny środek regulowania prac Sejmu i daje możliwość Rządowi, poprzez który Prezydent sprawuje władzę wykonawczą i który bierze odpowiedzialność za odnośne akty Prezydenta hamowania właściwych każdemu parlamentowi tendencji do przerostu jego władzy. W szczególności należy tu pamiętać o możliwości ogłoszenia przez Prezydenta Rzeczypospolitej za zgodą Rady Państwa w formie ustaw przedłożeń rządowych o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta w razie nieuchwalenia tych konieczności państwowych przez Sejm w ciągu 3 miesięcy od wniesienia przez Rząd odnośnych projektów.

Wreszcie Prezydent Rzeczypospolitej może wpływać na kierunek prac Sejmu przez prawo zwoływania wedle własnego uznania nadzwyczajnych sesyj sejmowych, gdyż wówczas Pre-

¹⁾ Prawo łaski Prezydenta stosuje się do kar, orzeczonych zarówno w postępowaniu sądowym, jak i administracyjnym oraz dyscyplinarnym.

²⁾ Np. utraty praw, konfiskaty mienia.

³⁾ Z mocy art. 5 dekretu z dnia 22.II. 1946 r., zawierającego prawo o sądach obywatelskich (Dz. U. R. P. nr 8, poz. 64), sędziego obywatelskiego wybiera gminna (miejska) rada narodowa.

zydent wskazuje z reguły w orędziu o zwołaniu takiej sesji te zagadnienia, dla których załatwienia Sejm zostaje zwołany. Przy umiejętnym posługiwaniu się przez Prezydenta i Rząd, jako organa najwyższe w zakresie władzy wykonawczej, wymienionymi wyżej uprawnieniami, można zapewnić niezbędną równowagę między tymi organami a Sejmem.

Prezydent Rzeczypospolitej ma również udział w samym toku prac ustawodawczych, które nie kończą się wraz z uchwaleniem ustawy, bo końcową fazą działalności ustawodawczej jest tzw. promulgacja ustawy, przez co ustawa zyskuje dopiero moc prawa, a ta funkcja należy do Prezydenta, który podpisuje ustawy wraz z odpowiednimi ministrami i zarządza ich ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej. Prezydent Rzeczypospolitej ma ustawową możność bezpośredniego oddziaływania na bieg prac Rządu i nadawania im kierunku dzięki wynikającemu z art. 18 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r. prawu wiążącego dla prezesa Rady Ministrów żądania zwołania Rady Gabinetowej.

Przez Radę Gabinetową ustawa rozumie Radę Ministrów obradującą pod przewodnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej. O potrzebie zwołania Rady Gabinetowej decyduje wyłącznie Prezydent Rzeczypospolitej, jeżeli uzna, że sprawy jego zdaniem wyjątkowej wagi winny być rozpatrzone przez Rząd w jego obecności i pod jego przewodnictwem. Prezes Rady Ministrów musi zadość uczynić życzeniu Prezydenta zwołania Rady Gabinetowej.

Należy podkreślić, że instytucja Rady Gabinetowej po raz pierwszy zostaje ustawowo wprowadzona do naszego ustroju konstytucyjnego. Zarówno w Polsce, jak i w innych krajach, niejednokrotnie Rząd obradował pod przewodnictwem głowy Państwa, gdy tego wymagała szczególna waga spraw, będących przedmiotem obrad. Działo się to jednak w drodze utrwalenia się pewnej praktyki czy zwyczajów poza granicami ustawy, przy czym zwykle Rząd był raczej tym czynnikiem, który występował z inicjatywą w sprawie udziału głowy Państwa w jego obradach. Obecnie sytuacja jest inna: Prezydent jest czynnikiem decydującym o potrzebie zwołania Rady Gabinetowej, on ustala, jakie sprawy mają być poddane pod jej obrady, a przez to niewątpliwie wpływa na kierunek prac Rządu, wskazując te dziedziny życia publicznego, które przede wszystkim jego zdaniem wymagają załatwienia, może również swym autorytetem zaważyć na podejmowanych uchwałach i rozstrzygnięciach. Ustawowe zagwarantowanie tych uprawnień w poważ-

nym stopniu wzmacnia stanowisko Prezydenta Rzeczypospolitej w porównaniu ze stanem rzeczy wedle konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., która w Prezydencie pragnęła widzieć czynnik o charakterze raczej reprezentacyjnym.

Wreszcie należy podnieść, że na czele drugiego spośród najwyższych organów w zakresie władzy wykonawczej, jakim jest Rada Państwa, instytucja również nowa w naszym systemie konstytucyjnym, o której bliżej będzie mowa w rozdziale 4, stoi Prezydent Rzeczypospolitej, jako jej przewodniczący. W tym charakterze Prezydent ma możność wywierania poważnego wpływu na rozstrzyganie tych problemów, które objęte są kompetencjami Rady Państwa. Gdy będzie mowa w dalszym ciągu niniejszej pracy o zakresie działania Rady Państwa, okaże się, że ma on możność istotnego oddziaływania zarówno na Sejm, jak i na Rząd. Okoliczność ta musi być wzięta pod uwagę przy ocenie, w jakim stopniu ulega rozszerzeniu zakres działania Prezydenta Rzeczypospolitej z tytułu przewodnictwa w Radzie Państwa w porównaniu z tym zasięgiem kompetencji, który nakreśla rozdział III ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r. Jak dalej zobaczymy, Prezydent Rzeczypospolitej i Rada Państwa stają się dzięki takiemu ujęciu ich kompetencji w stosunku do Sejmu i Rządu rzeczywiście ośrodkiem równowagi i współdziałania najwyższych organów w Państwie, tym samym uwypukla się właściwa rola Prezydenta Rzeczypospolitej w naszym systemie ustrojowym, jako czynnika koordynującego w zakresie współpracy naczelnych władz państwowych i występującego w roli mediatora w ewentualnych i nie zawsze dających się między nimi uniknąć konfliktach.

D. Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę nie bezpośrednio, lecz przez odpowiedzialnych przed Sejmem ministrów i w związku z tym, jak już o tym była mowa, nie jest odpowiedzialny za czynności urzędowe ani parlamentarnie, ani cywilnie.

Natomiast Prezydent Rzeczypospolitej może być pociągnięty do odpowiedzialności za: zdradę kraju, pogwałcenie konstytucji i przestępstwa karne. Postawienie w stan oskarżenia może nastąpić tylko w drodze uchwały Sejmu. Z chwilą powzięcia takiej uchwały Prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu.

W obecnym stanie rzeczy wobec nieuruchomienia Trybunału Stanu nie ma organu powołanego do sądenia spraw, wynikających z odpowiedzialności Prezydenta Rzeczypospolitej, o której mowa w art. 51 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. i dlate-

go ustawa konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 r. przewiduje w art. 27, że osobna ustawa powoła organa, właściwe do orzekania w tych sprawach.

4. Rada Państwa

A. W systemie ustrojowym Rzeczypospolitej Rada Państwa jest instytucją nową. Wedle konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. podstawowymi elementami władzy państwowej są: Sejm, Prezydent i Rząd. Ustawa konstytucyjna z dnia 19.II.1947 r. wprowadza do tego systemu jeszcze jeden czynnik w postaci Rady Państwa, jako jeden z najwyższych organów Rzeczypospolitej w zakresie władzy wykonawczej (art. 2). Powołanie tej nowej instytucji niewątpliwie wiąże się z wygaśnięciem uprawnień Prezydium Krajowej Rady Narodowej z chwilą ukonstytuowania się Sejmu Ustawodawczego i wypływającą stąd koniecznością przekazania wynikających z obowiązujących przepisów prawa kompetencji b. Prezydium Krajowej Rady Narodowej innemu organowi państwowemu, aby zapobiec wytworzeniu się luk kompetencyjnych i funkcjonalnych. Nie byłby jednakże trafnym pogląd, identyfikujący Radę Państwa z Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

W przejściowym okresie od 22.VII.1944 r. do 4.II.1947 r. Prezydium Krajowej Rady Narodowej, wyłonione przez tymczasową reprezentację polityczną Narodu — Krajową Radę Narodową, wykonywało wszystkie kompetencje Krajowej Rady Narodowej z wyjątkiem ustawodawstwa. Z uwagi jednak na to, że cały zakres ustawodawstwa z wyłączeniem ratyfikacji umów międzynarodowych przekazany był Rządowi — ze względu na specyficzne warunki omawianego okresu — do regulowania w drodze dekretów z mocą ustawy, zatwierdzonych przez Prezydium KRN, zatem Prezydium KRN w rzeczywistości koncentrowało w swych rękach pełnię kompetencji Krajowej Rady Narodowej zarówno w dziedzinie stanowienia praw, jak i w zakresie kontroli działalności Rządu. Jeśli sobie ponadto uprzytomnimy, że Prezydent Krajowej Rady Narodowej, który z urzędu przewodniczył Prezydium KRN, łączył w swej osobie funkcje głowy Państwa i Marszałka Sejmu, wówczas stanie się rzeczą jasną, że Prezydium KRN nie było tylko emanacją tymczasowego parlamentu, ograniczającą się do funkcji prezydium sejmowego, ale organem łączącym w sobie kompetencje zarówno z dziedziny ustawodawczej, jak i wykonawczej, a także

w zakresie najszerszej pojętej kontroli działalności organów wykonawczych z punktu widzenia politycznego i zgodności z obowiązującym prawem.

Rozgraniczenie kompetencji najwyższych organów Rzeczypospolitej, jakie nastąpiło wraz z ukonstytuowaniem się Sejmu Ustawodawczego, jako stałej reprezentacji politycznej Narodu, oraz wyborem Prezydenta Rzeczypospolitej, utrwalenie kompetencji tych organów i ich wzajemnego ustosunkowania się przez ustawę konstytucyjną z dnia 19.II.1947 r. — spowodowało, że organ powołany w miejsce dotychczasowego Prezydium KRN nie jest wyposażony w te wszystkie kompetencje, jakie miało Prezydium KRN, w szczególności kontrola polityczna działalności Rządu z natury rzeczy jest wyłączną domeną Sejmu, jednakże kompetencje, jakie Rada Państwa otrzymała, nie dadzą się — jak to dalej zobaczymy — bez reszty zamknąć w granicach funkcji organu w zakresie władzy wykonawczej, ponieważ przez możliwość oddziaływania zarówno na Sejm, jak i na Rząd — Rada Państwa staje na pograniczu między organem Narodu w zakresie ustawodawstwa a jego organem w zakresie władzy wykonawczej i z tego tytułu predysponowana jest przez ustawę do roli ośrodka równowagi władz w Państwie nie tylko ze względu na zakres działania, lecz również z uwagi na swój skład.

B. Rada Państwa ze względu na swój skład jest organem wybitnie reprezentacyjnym. Ustawa przewiduje zwykły skład Rady Państwa w okresie pokojowym z możliwością powiększenia liczby członków Rady oraz skład Rady w czasie wojny.

Przewodniczącym Rady Państwa jest z mocy prawa Prezydent Rzeczypospolitej. W czasie pokoju wchodzi do Rady, jako członkowie: marszałek i wicemarszałkowie Sejmu Ustawodawczego oraz prezes Najwyższej Izby Kontroli. Ten skład Rady Państwa może być powiększony o dalszych 3 członków, przy czym muszą być zachowane następujące warunki: wniosek w sprawie osoby kandydata na członka Rady Państwa może przedłożyć tylko Rada; wniosek musi być uchwalony jednomyślnie przez członków Rady, obecnych na posiedzeniu (nie jest wymagana obecność wszystkich członków Rady); na podstawie tak uchwalonego wniosku Rada Sejm podejmuje uchwałę w sprawie uzupełnienia składu Rady Państwa; Sejm nie jest związany wnioskiem Rady w tym znaczeniu, że samo przedłożenie wniosku przesądza o powiększeniu jej składu; jeśli jednak Sejm uzna za konieczne uzupełnienie składu Rady, może wybrać tylko te osoby, które wskazane są w jej wniosku; w razie odrzucenia wniosku — powiększenie składu nie nastąpi, gdyż

Sejm nie może wybrać do Rady osób, nieobjętych jej wnioskiem.

Z powyższego widać, że do Rady Państwa wchodzi wyłącznie osoby, pochodzące z wyborów, dokonanych przez Sejm, przy czym na 6 obecnych członków Rady — 4 wchodzi w skład prezydium Sejmu (marszałek i 3 wicemarszałkowie). Stosunkowo nieliczny skład Rady Państwa (najwyżej 9 osób w czasie pokoju), dobór jej członków z Prezydentem Rzeczypospolitej, jako przewodniczącym, oraz reprezentatywny jej charakter wskazują, że ustawa przywiązuje szczególną wagę do tego organu i że jego autorytet polityczny z natury rzeczy nie wypływa z formalnych kompetencji ustawowo określonych, że raczej poza granice tych kompetencji wykacza.

Pogląd ten znajduje poparcie w przepisie ust. 2 art. 15 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r., który przewiduje, że w czasie wojny z mocy samego prawa wchodzi do rady Państwa również Naczelny Dowódca Wojska Polskiego.

Tak ujęty skład Rady Państwa wskazuje, że ustawa przykładą szczególną wagę do jej roli politycznej w Państwie zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie wojny, roli, która nie da się z góry ująć w formalne kanony przepisów prawnych, z czego bynajmniej nie należy wyciągać wniosku, aby Rada Państwa w czymkolwiek mogła umniejszyć kompetencje innych najwyższych organów, w pierwszym rzędzie Sejmu, jako wyrazu woli Narodu; należałoby raczej uznać, że Rada Państwa z uwagi na jej bardzo autorytatywny skład może się stać czynnikiem wpływającym na dodatnie ukształtowanie się współdziałania wszystkich najwyższych organów w Państwie, a czynnik taki w systemie politycznym demokracji parlamentarnej jest zawsze pożądany. Okoliczność, że przewodniczącym Rady Państwa jest Prezydent Rzeczypospolitej ma również poważne znaczenie, gdyż uwypukla i podkreśla rolę Prezydenta, jako czynnika równowagi politycznej w Państwie.

C. Kompetencje Rady Państwa określa art. 16 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r., którego wyliczenie obejmuje również kompetencje, wynikające z art. 8 i 19 ust. 2 ustawy; poza tymi kompetencjami, należy jeszcze mieć na uwadze uprawnienia, wynikające z art. 20 ust. 2 w zakresie funkcji Najwyższej Izby Kontroli.

Kompetencje Rady Państwa zawarte w powołanych wyżej przepisach, dotyczą głównie następujących dziedzin:

1. samorządu terytorialnego (art. 16 lit. a);
2. ustawodawstwa dekretowego (art. 16 lit. b);
3. kontroli państwowej (art. 16 lit. g i art. 20 ust. 2).

Rada Państwa ma również kompetencje, które dotyczą funkcji innych najwyższych organów Państwa, a więc zarówno Sejmu, jako organu Narodu w zakresie ustawodawstwa (art. 16 lit. e i f), jak i Rządu, jako jednego z najwyższych organów w zakresie władzy wykonawczej (art. 16 lit. d). Wreszcie na Radę Państwa przeszły kompetencje Prezydium Krajowej Rady Narodowej, wynikające z obowiązującego ustawodawstwa. Przy ustalaniu kompetencji tej grupy należy mieć zawsze na uwadze aktualny stan ustawodawstwa, ponieważ wraz ze zmianami w dziedzinie obowiązującego ustawodawstwa będą uległy zmianie kompetencje Rady Państwa objęte lit. c art. 16.

W dziedzinie samorządu terytorialnego Rada Państwa przejęła wszystkie uprawnienia Krajowej Rady Narodowej i Prezydium Krajowej Rady Narodowej w stosunku do terenowych rad narodowych: wojewódzkich, powiatowych, miejskich i gminnych i sprawuje nad nimi zwierzchni nadzór i kontrolę na podstawie przepisów ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych¹⁾. Tak więc zwierzchnią władzą wszystkich terenowych rad narodowych jest obecnie Rada Państwa, której zadaniem będzie kontynuowanie pracy Prezydium KRN w zakresie kształtowania nowego systemu samorządu terytorialnego w Polsce przez aktywizację szerokich warstw społeczeństwa w jego reprezentacjach lokalnych, powołanych zarówno do planowania działalności publicznej, jak i społecznej kontroli działalności organów wykonawczych, rządowych i samorządowych. Do Rady Państwa należy więc ustalenie linii wytycznych i nadawanie kierunku pracom wszystkich terenowych rad narodowych, do Rady Państwa należy uchylanie w trybie nadzoru każdej uchwały którejkolwiek rady terenowej, jeżeli uchwała ta jest sprzeczna z prawem, Rada Państwa może również rozwiązać każdą terenową radę oraz zawiesić lub wykluczyć poszczególnych jej członków.

Ten ustrój samorządu terytorialnego w postaci hierarchicznie zbudowanego systemu terenowych rad narodowych z Radą Państwa u wierzchołka, znajdzie zapewne swe ostateczne ukształtowanie w przyszłej ustawie samorządowej. Jak wielką wagę ustawa przypisuje kompetencjom Rady Państwa w dziedzinie samorządu terytorialnego wynika stąd, że unormowanie w przyszłości ustroju samorządu będzie mogło nastąpić tylko w drodze ustawy, uchwalonej przez Sejm i art. 4 ust. 1 ustawy

¹⁾ Jednolity tekst ustawy ogłoszony jest w nr 3 Dziennika Ustaw R. P. z 1946 r. pod poz. 26.

konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r. wylicza tę sprawę wśród tych, które nie mogą być powierzone Rządowi do załatwienia w formie dekretu z mocą ustawy.

Rada Państwa wymieniona jest na drugim miejscu wśród najwyższych organów w zakresie władzy wykonawczej (art. 2) przed Rządem i ma sobie powierzone funkcje o charakterze kontrolującym działalność Rządu na niektórych odcinkach.

Tu w pierwszym rzędzie należy kontrola uchwalanych przez Rząd na podstawie udzielonych mu przez Sejm pełnomocnictw — dekretów z mocą ustawy. Wiemy, że ostateczną kontrolę ustawodawstwa dekretowego sprawuje Sejm, zanim jednak to nastąpi, a jest to kontrola już po ogłoszeniu i wejściu w życie dekretu, Rada Państwa przeprowadza wstępną kontrolę dekretów, zanim one mają stać się prawem. W wykonaniu tego uprawnienia Rada Państwa może bądź zatwierdzić dekret, bądź odrzucić, bądź też zgłosić do niego poprawki; w ostatnim przypadku dekret wraca ponownie pod obrady Rady Ministrów, a moc prawa będzie mógł uzyskać po uzgodnieniu stanowiska Rady Państwa i Rządu.

Bardzo istotnym i wielkiej wagi zadaniem Rady Państwa w zakresie zatwierdzania dekretów, uchwalonych przez Rząd na podstawie pełnomocnictw przez Sejm udzielonych, będzie kontrola, czy przedkładane Radzie Państwa do zatwierdzenia przez prezesa Rady Ministrów dekrety nie dotyczą spraw, wyłączonych przez art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 19.II.1947 r. spod możliwości przekazania ich do unormowania przez Rząd w drodze dekretów z mocą ustawy. Rada Państwa będzie więc stała na straży konstytucyjności tych dekretów, aby one nie zawierały norm w sprawach, zastrzeżonych przez ustawę konstytucyjną z dnia 19.II.1947 r. do wyłącznej kompetencji Sejmu.

Kompetencje Rady Państwa w zakresie kontroli państwowej określają art. 16 lit g i art. 20 ust. 2 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947. Art. 16 lit. g. stanowi, że Rada Państwa rozpatruje sprawozdania Najwyższej Izby Kontroli, powołanej przepisami rozdziału VI ustawy z 19.II.1947 r. Chodzi tu o sprawozdania z działalności Rządu, składane przez Najwyższą Izbę Kontroli Sejmowi w wyniku dorocznego badania zamknięć rachunków państwowych wraz z wnioskiem w przedmiocie udzielenia lub odmówienia Rządowi absolutorium. W ten sposób Rada Państwa ma możność bliższego wniknięcia w działalność finansową i gospodarczą Rządu, podległych mu urzędów, instytucji oraz przedsiębiorstw państwowych. Rada Państwa może w wyniku rozpatrzenia sprawozdania wysunąć pod adre-

sem Najwyższej Izby Kontroli konkretne postulaty, które ze względu na autorytet Rady, nawet w braku normy, zapewniającej ich wykonanie, niewątpliwie znajdą swą realizację, zwłaszcza że prezes Najwyższej Izby Kontroli jest członkiem Rady. Dzięki temu uprawnieniu Rada Państwa zyskuje, aczkolwiek pośrednio, możliwość nie tylko zbadania działalności Rządu na odcinku finansów i gospodarki, lecz również wpływania przez Najwyższą Izbę Kontroli na kierunek tej działalności.

Bezpośrednio od Rady Państwa uzależniona jest działalność Najwyższej Izby Kontroli w zakresie kontroli związków samorządu terytorialnego oraz związków lub instytucji społecznych, korzystających z pomocy finansowej Państwa albo wykonujących czynności zlecone w zakresie administracji publicznej (rządowej lub samorządowej). Obok samorządu, który podlega zwierzchniemu nadzorowi Rady Państwa będzie tu wchodził przede wszystkim w grę cały sektor gospodarki spółdzielczej oraz częściowo sektor gospodarki prywatnej (np. w dziedzinie rolnictwa aprowizacji reglamentowanej).

Przeprowadzenie kontroli w samorządzie i innych wymienionych wyżej instytucjach i związkach może Najwyższa Izba Kontroli podjąć dopiero na zlecenie Rady Państwa, przy czym może to być zlecenie jednorazowe lub stałe, co zależy od uznania Rady.

Wynika stąd, że **Najwyższa Izba Kontroli**, działając na podstawie zlecenia Rady Państwa w zakresie kontroli samorządu lub innych instytucji, o których była mowa, **działa jako organ Rady Państwa**; jest rzeczą jasną, że w przeprowadzonej na zlecenie Rady Państwa kontroli Najwyższa Izba Kontroli składa sprawozdanie Radzie i związana jest otrzymanymi od niej w tej dziedzinie dyrektywami¹⁾.

¹⁾ Skoro mowa o kompetencjach Rady Państwa w dziedzinie kontroli państwowej, należy podkreślić, że obecnie do czasu uchwalenia przez Sejm i wejścia w życie ustawy o organizacji i sposobie działania Najwyższej Izby Kontroli, o czym mowa w art. 21 ust. 2 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II. 1947 r. — **wszystkie** kompetencje Najwyższej Izby Kontroli wykonuje Rada Państwa przez dotychczasowe Biuro Kontroli przy Prezydium K. R. N., a to z następujących względów:

Rozdział VI ustawy konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r. **powołuje** Najwyższą Izbę Kontroli przez ustalenie jej kompetencji i wprowadzenie jednej zasadniczej normy organizacyjnej stanowiącej, że prezesa Najwyższej Izby Kontroli wybiera Sejm.

Od **powołania** Najwyższej Izby Kontroli, jako instytucji przez konstytucję przewidzianej, należy odróżnić jej rzeczywiste zorganizowanie i dlatego art. 21 ust. 2 ustawy konstytucyjnej stanowi, że osobna ustawa określi organizację i sposób działania Najwyższej Izby Kontroli. Należy

Rada Państwa wyposażona jest w uprawnienia, które bądź wykraczają poza granice kompetencji organu w zakresie władzy wykonawczej, bądź też pozwalają jej w pewnej mierze na oddziaływanie na kierunek prac ustawodawczych Sejmu.

podkreślić, że przepisy rozdziału VI ustawy konstytucyjnej są dyspozycjami o charakterze zasadniczym, które znajdują swoją realizację konkretną w osobnej ustawie, o której mowa w art. 21 ust. 2.

Analogiczna sytuacja powstała po wejściu w życie konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., która w art. 9 w sposób zasadniczy określa kompetencje i zasady organizacyjne NIK oraz stanowisko jej prezesa. Wprawdzie nie istniała wówczas żadna inna instytucja, wykonywująca podobne funkcje, ale Najwyższa Izba Kontroli powstała dopiero wówczas, gdy została uchwalona i weszła w życie zapowiedziana przez art. 9 konstytucji ustawa z dnia 3 czerwca 1921 r. o kontroli państwowej (poz. 314). Przepisy rozdziału VI ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II. 1947 r. są na ogół biorąc powtórzeniem treści art. 9 konstytucji z dnia 17.III. 1921 r., a nawet w pewnej mierze są szcuplejsze, ponieważ nie zawierają — poza normą o sposobie wybierania prezesa N. I. K. — żadnych zasad natury organizacyjnej, podczas gdy art. 9 konstytucji z dnia 17.III. 1921 r. przewidywał, że organizacja NIK oparta będzie na zasadzie kolegalności i niezależności sędziowskiej członków jej kolegium, usuwalnych tylko uchwałą Sejmu większością $\frac{2}{3}$ głosujących.

Takie sformułowanie przepisów rozdziału VI ustawy z dnia 19.II. 1947 r. nie było przypadkowe, ponieważ w czasie debat w podkomisji konstytucyjnej, kiedy wynikło zagadnienie, czy ustawa ma stanąć na gruncie zasady kolegalności organizacji NIK, postanowiono sprawy tej nie przesądzać z góry, a pozostawić ją do rozstrzygnięcia Sejmowi w oddzielnej ustawie, o której mowa w art. 21. Ust. 1 tego art. 21 przesądza jedynie treść tego przepisu przyszłej ustawy o kontroli państwowej, który będzie dotyczyć sposobu powołania prezesa NIK.

Opierając się na tych przesłankach, można stwierdzić, że sam wybór przez Sejm osoby prezesa NIK nie jest równoznaczny z powstaniem NIK. Nie będzie pozbawiony słuszności pogląd, że wybór ten teraz nastąpił w związku z art. 15 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II. 1947 r., ustalającym skład Rady Państwa, która nie mogłaby wykonywać swych funkcji przed powołaniem wszystkich jej członków ustawowo przewidzianych. Skoro więc w świetle przepisów art. 21 ustawy z dnia 19.II. 1947 r. należy odróżnić zorganizowanie NIK w drodze osobnej ustawy od samej zasady konstytucyjnej rozdziału VI powołania instytucji NIK, zatem wchodzi w grę przepis art. 16 § 1 ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych, stanowiący, że do czasu zorganizowania Najwyższej Izby Kontroli Państwa (art. 9 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.) wszystkie kompetencje Najwyższej Izby Kontroli Państwa przekazuje się Prezydium Krajowej Rady Narodowej, które wykonyuje kontrolę przez specjalne Biuro Kontroli przy Prezydium Krajowej Rady Narodowej".

Art. 21 ust. 2 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II. 1947 r. zapowiada osobną ustawą, która określi organizację i sposób działania NIK i póki to nie nastąpi, a więc do czasu zorganizowania NIK, zgodnie z art. 16 § 1 ustawy z dnia 11.IX. 1944 r. o radach narodowych i na podstawie art. 16 lit. c ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II. 1947 r., kompetencje Naj-

Tu należy w pierwszym rzędzie zastrzeżone dla Rady Państwa prawo wyrażania zgody na ogłoszenie przez Prezydenta Rzeczypospolitej jako ustaw przedłożen rządowych o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta, jeżeli Sejm nie uchwalił ustaw w tych przedmiotach w ciągu 3 miesięcy od dnia wniesienia przez Rząd odnośnych projektów (art. 16 lit. e w związku z art. 8 ustawy z 19.II.47).

W rozdziale 2 o Sejmie Ustawodawczym była mowa o tym, jaki wpływ na bieg prac Sejmu może wywierać Rada Państwa, korzystając lub odmawiając skorzystania z tego prawa. Rada Państwa, odmawiając swej zgody na ogłoszenie wymienionych wyżej ustaw w brzmieniu projektów rządowych, wpływa tym samym na przedłużenie się jesiennej sesji (budżetowej) Sejmu, z czego wynika, że **Rada Państwa w razie konfliktu między Sejmem a Rządem może się stać czynnikiem wyrównującym sprzeczne stanowiska**, co — jak wielokrotnie podkreślaliśmy — charakteryzuje jej rolę oraz stanowisko Prezydenta Rzeczypospolitej — jej przewodniczącego — jako ośrodka równowagi politycznej w Państwie.

Drugą istotną funkcją Rady Państwa, która pozwala jej na oddziaływanie w pewnym zakresie na bieg prac ustawodawczych, jest jej **prawo inicjatywy ustawodawczej na równi z Sejmem i Rządem**. Rada Państwa może dzięki temu poddać pod obrady Sejmu przygotowane przez siebie projekty ustaw i zgłoszone przez nią do łaski marszałkowskiej wnioski ustawodawcze muszą otrzymać bieg przewidziany w regulaminie Sejmu.

Do Rady Państwa należy decyzja w przedmiocie wprowadzenia stanu wyjątkowego lub wojennego. Podjęcie jednak decyzji wymaga uprzedniego wniosku Rządu. Rada Państwa nie

wyższej Izby Kontroli wykonuje Rada Państwa, jako organ, przejmujący wszystkie kompetencje Prezydium Krajowej Rady Narodowej, wynikające z obowiązującego ustawodawstwa, a organem Rady Państwa w tej dziedzinie staje się na czas do uchwalenia ustawy, przewidzianej w art. 21 ust. 2 ustawy z dnia 19.II. 1947 r. Biuro Kontroli w obecnym swoim składzie i z tym zakresem działania, który określony jest w art. 16 ustawy z dnia 11.IX. 1944 r. o radach narodowych.

Należy jeszcze podkreślić, że ustawa konstytucyjna z dnia 19.II. 1947 r. nie zawiera żadnego przepisu przejściowego, który by przewidywał, że wybrany przez Sejm prezes NIK przejmie agendy obecnego Biura Kontroli, w szczególności nie ma przepisu, który by ustalał tryb przejęcia tych agend, wobec czego nie ma w istocie rzeczy podstawy prawnej dla przekazania agend Biura Kontroli wybranemu prezesowi NIK.

Tego rodzaju przepisy przejściowe niewątpliwie znajdują się (jest to zresztą konieczne) w ustawie, przewidzianej w art. 21 ust. 2 ustawy z dnia 19.II. 1947 r., która określi organizację i sposób działania NIK.

jest jednak związana wnioskiem Rządu i od jej uznania zależy przyjęcie lub odrzucenie wniosku Rządu. Znajduje tu wyraz hierarchiczna nadrzędność Rady Państwa w stosunku do Rządu wśród najwyższych organów Rzeczypospolitej w zakresie władzy wykonawczej. O utrzymaniu lub uchyleniu stanu wyjątkowego albo wojennego rozstrzyga ostatecznie Sejm, któremu należy odnośne zarządzenie przedłożyć do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu, następującym po wydaniu zarządzenia, przy czym traci ono moc w razie nieprzedłożenia lub odmowy zatwierdzenia przez Sejm (art. 16 lit. d w związku z art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 19.II.1947 r.).

Pozostaje do omówienia zakres działania Rady Państwa, obejmujący te kompetencje, które na podstawie obowiązującego ustawodawstwa przysługiwały Prezydium Krajowej Rady Narodowej, a z mocy art. 76 lit. c ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r. przechodzą na Radę Państwa. Już wyżej zaznaczono, że ten zakres działania może ulec zmianie wraz ze zmianą odnosnych przepisów i dlatego należy przy jego ustaleniu mieć zawsze na uwadze aktualny stan prawny. Wchodzą tu w grę kompetencje dotyczące najrozmaitszych dziedzin życia publicznego.

Wedle obowiązującego w dniu dzisiejszym stanu prawnego można wymienić następujące kompetencje Prezydium Krajowej Rady Narodowej, które przeszły na Radę Państwa:

1. nadawanie stopni generalskich w Wojsku Polskim na wnioszek naczelnego dowództwa¹⁾;
2. nadawanie wszystkim osobom cywilnym i wojskowym orderów, odznaczeń i medali, wymienionych w dekreście z dnia 22.XII.1944 r. (Dz. U.R.P. nr 17, poz. 91)²⁾;

¹⁾ Pkt 5 ustawy z dnia 21. VII. 1944 r. (Dz. U. R. P. nr 1, poz. 2); nadawanie pozostałych stopni oficerskich należy do naczelnego dowództwa; przepis ten nadal obowiązuje wobec utraty mocy prawa przez dekret z dnia 9.IV. 1946 r. o nadawaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskim (Dz. U. R. P. 19, poz. 130) wskutek nieprzedłożenia go do zatwierdzenia Krajowej Radzie Narodowej (obwieszczenie ministra sprawiedliwości z dnia 8.X. 1946 r. w Dz. U. R. P. Nr 49, poz. 276); sprawa ta wymaga nowego uregulowania ustawowego, opartego na przesłance konstytucyjnej, że Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych w Państwie.

²⁾ Art. 1 § 1 dekretu z dnia 23.XII. 1944 r. (Dz. U. R. P. nr 17, poz. 92); w imieniu Prezydium K. R. N., a więc obecnie w imieniu Rady Państwa nadaje prezes Rady Ministrów „medal zwycięstwa i wolności 1945 r.” (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 280), a minister obrony narodowej — „medal za Odrę, Nisę, Bałtyk” (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 285), „medal za Warszawę” (Dz. U. R. P. Nr 50/45, poz. 287) i „krzyż partyzancki” (Dz. U. R. P. Nr 50/45, poz. 288) — sprawa nadawania orderów, odznaczeń wojskowych i medali wymaga również uregulowania na nowych zasadach.

3. powoływanie, ustalenie składu i trybu postępowania Komisji Kwalifikacyjnej, właściwej do rozpatrywania odwołań od orzeczeń wojewódzkich komisji kwalifikacyjnych w przedmiocie ustalenia prawa od zasiłków i pomocy osób, pozostałych po uczestnikach ruchu podziemnego i partyzanckiego, poległych w walce o wyzwolenie Polski spod najazdu hitlerowskiego¹⁾), oraz wdów i sierot po ofiarach wrogów demokratycznego ustroju Polski²⁾);
4. mianowanie przewodniczącego i członków Kom'cji Specjalnej do walki z nadużyciami i szkodnictwem gospodarczym, powoływanie członków Biura Wykonawczego tej Komisji oraz ustalenie przepisów o jej wewnętrznej organizacji, trybie postępowania, stosunku służbowym i normach uposażenia pracowników³⁾);
5. powoływanie na wniosek Ministra Sprawiedliwości sędziów, pierwszego prokuratora i prokuratorów Najwyższego Trybunału Narodowego, ustalenie listy ławników NTN spośród posłów na Sejm, możliwość odwoływania sędziego, prokuratora lub ławnika z tym, że odwołanie sędziego lub ławnika może nastąpić tylko na wniosek Prezesa Najwyższego Trybunału Narodowego⁴⁾);
6. wyznaczenie 10 członków do Głównej Komisji do spraw upaństwowienia przedsiębiorstw⁵⁾);
7. wyznaczenie 2 członków Głównej Komisji Ziemskiej oraz ich zastępców⁶⁾);
8. wyznaczenie 4 przedstawicieli samorządu terytorialnego do Komitetu powołanego dla przedstawienia Radzie

¹⁾ Ustawa z dnia 23.VII. 1945 r. (Dz. U. R. P. nr 30/45, poz. 180).

²⁾ Dekret z dnia 13.XI. 1945 r. (Dz. U. R. P. nr 51/45, poz. 294), zmieniony dekretem z dnia 3.I. 1947 r. (Dz. U. R. P. nr 5/47, poz. 22).

³⁾ Art. 3, 4 i 9 dekretu z dnia 16.XI. 1945 r. (Dz. U. R. P. nr 53/45, poz. 302), zmienionego dekretem z dnia 14.V. 1946 r. (Dz. U. R. P. nr. 23/46, poz. 149).

⁴⁾ Art. 4 dekretu z dnia 21.I. 1946 r. (Dz. U. R. P. nr 5/46, poz. 45), zmienionego dekretem z dnia 17.X. 1946 r. (Dz. U. R. P. nr 59/46, poz. 325); jednolity tekst dekretu ogłoszono w Dz. U. R. P. nr 59/46, poz. 327.

⁵⁾ § 6 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11.IV. 1946 r. (Dz. U. R. P. nr 17, poz. 114), zmienionego rozporządzeniem z dnia 5.VII. 1946 r. (Dz. U. R. P. nr 41, poz. 241).

⁶⁾ Art. 4 dekretu z dnia 13.IX. 1946 r. o organizacji komisji ziemskich (Dz. U. R. P. nr 61, poz. 340).

Ministrów wniosków w przedmiocie przekazywania przedsiębiorstw przejętych na własność Państwa organizacjom spółdzielczym i samorządowi terytorialnemu¹⁾;

9. nadzór nad działalnością rad nadzoru społecznego w przedsiębiorstwach państwowych z możliwością przekazania nadzoru nad działalnością tych rad w przedsiębiorstwach o znaczeniu miejscowym prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej²⁾).

Nie jest już obecnie aktualne uprawnienie Prezydium KRN powołania jednego ze swych członków na przewodniczącego Głównej Komisji Obywatelskiej Daniny Narodowej oraz 3 zastępców przewodniczącego i odpowiedniej ilości członków tej komisji³⁾).

Wreszcie należy nadmienić, że z mocy art. 2 dekretu z dnia 25.IX.1945 r. o zmianie i uzupełnieniu przepisów o wydawaniu Dziennika Ustaw R. P.⁴⁾ podlegają w nim ogłoszeniu rozporządzenia wykonawcze Rady Państwa.

5. Rząd Rzeczypospolitej

A. Stanowisko Rządu, jako jednego z najwyższych organów Rzeczypospolitej w zakresie władzy wykonawczej, ujmuje ustawa konstytucyjna z dnia 19.II.1947 r. w zasadzie w ten sam sposób, co konstytucja z dnia 17.III.1921 r., stanowiąc w art. 19 ust. 1, że do Rady Ministrów i ministrów stosuje się odpowiednio przepisy art. 44, 45 ust. 1 i 2 oraz art. 56 do 63 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., a więc wszystkie przepisy tej konstytucji dotyczące Rządu. Należy jednak podkreślić istotną różnicę w sformułowaniu odpowiadających sobie art. 17 ustawy z dnia 19.II.1947 r. i art. 55 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.

Z art. 55 konstytucji marcowej, stanowiącego, że „ministrowie tworzą Radę Ministrów pod przewodnictwem prezesa Rady Ministrów” wynika, że Rada Ministrów jest ciałem kolegielnym, w którym prezes Rady Ministrów zajmuje równorzędne stanowisko z innymi jego członkami, a jako przewodniczący

¹⁾ § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23.XI.1946 r. (Dz. U. R. P. nr 71, poz. 390).

²⁾ Art. 10 dekretu z dnia 3.I. 1947 r. o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. R. P. nr 8, poz. 42).

³⁾ Art. 23 § 1 dekretu z dnia 13.XI. 1946 r. o daninie narodowej na zagospodarowanie Ziemi Odzyskanych (Dz. U. R. P. nr 61, poz. 341).

⁴⁾ Dz. U. R. P. nr 55, poz. 305.

tego kolegium jest pierwszy między równymi („primus inter pares”).

Art. 17 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r., powtarzając formułę, że ministrowie tworzą Radę Ministrów pod przewodnictwem prezesa Rady Ministrów, poprzedza ją jednak normą, stanowiącą, że prezes Rady Ministrów **stoi na czele Rządu**, a takie ujęcie pozwala na wyciągnięcie wniosku, że prace Rządu nie tylko są koordynowane, ale i kierowane przez prezesa Rady Ministrów, którego funkcje nie ograniczają się tylko do przewodnictwa Radzie, lecz charakteryzują jego stanowisko jako szefa Rządu.

Liczba członków Rady Ministrów nie jest określona. Przewidziana przez art. 63 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. osobna ustawa, która miała określić liczbę, zakres działania i wzajemny stosunek ministrów, jak również kompetencje Rady Ministrów nigdy nie ukazała się. Wprawdzie ustawa z dnia 31 grudnia 1944 r. o utworzeniu Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej¹⁾ wymienia liczbę członków Rządu i ministrów, wchodzących w jego skład, jednakże w następstwie powołano nowe ministerstwa i skład Rządu co do liczby, rodzaju ministerstw i ich zakresu działania zmienił się. Stanowisko ministra wyłącza możliwość piastowania jakiegokolwiek innego urzędu, ministrowie nie mogą również uczestniczyć w zarządzie i władzach kontrolujących towarzystw i instytucji obliczonych na zysk.

Wreszcie w zakończeniu tych ogólnych uwag o Rządzie należy nadmienić, że ministrowie (względnie delegowani przez nich urzędnicy) mogą brać udział w posiedzeniach Sejmu i przemawiać poza koleją mówców, zapisanych do głosu, nawet jeśli nie są posłami, nie mogą tylko wówczas brać udziału w głosowaniu.

Przepisy o urzędzie ministra stosuje się również wtedy, gdy urząd ten sprawuje tymczasowy kierownik ministerstwa.

B. Utworzenie Rządu należy do Prezydenta Rzeczypospolitej, który mianuje i odwołuje prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów. W systemie rządów parlamentarnych, przyjętym przez konstytucję z dnia 17.III. 1921 r. i recypowanym przez ustawę konstytucyjną z dnia 19.II. 1947 r., **Prezydent Rzeczypospolitej powołuje na stanowisko prezesa Rady Ministrów kandydata posiadającego zaufanie większości Sejmu**, z łona tej większości powoływani są również wszyscy ministrowie. Rząd obdarzony zaufaniem Sejmu reali-

¹⁾ Dz. U. R. P. nr 19/44, poz. 99.

zuje program polityczny, społeczny i gospodarczy, zaakceptowany przez większość parlamentarną. Rząd w oparciu o tę większość realizuje swój program w ramach ustalonych przez Sejm zasadniczych wytycznych polityki państwa¹⁾. **Sprawowanie władzy wykonawczej należy do Prezydenta Rzeczypospolitej**, jednakże — jak wiemy — Prezydent nie sprawuje tej władzy bezpośrednio, lecz przez odpowiedzialnych za sprawowanie tej władzy przed Sejmem ministrów i podległych im urzędników.

Za działania podległych im urzędników ministrowie odpowiadają przed Sejmem.

Do rządu należy ogólne kierownictwo wszystkimi sprawami Państwa. Jako organ najwyższy w zakresie władzy wykonawczej Rząd jako całość, oraz każdy minister i podległe mu władze w swoim zakresie mają prawo celem wykonania ustaw, w oparciu i z powołaniem się na upoważnienia ustawowe, wydawać rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia, rozkazy i zakazy oraz zapewnić ich przeprowadzenie użyciem przymusu.

Rządowi przysługuje prawo inicjatywy ustawodawczej, a właściwie — jak to już wskazywaliśmy — na nim z reguły ciąży obowiązek podejmowania tej inicjatywy. W wykonaniu tego obowiązku Rząd winien przedłożyć Sejmowi na sesji jesiennej projekty ustaw o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta. Od daty wniesienia tych projektów biegnie 3-miesięczny termin, po którego bezskutecznym upływie może nastąpić — jak o tym była mowa wyżej — ogłoszenie tych projektów jako ustaw w brzmieniu przedłożeń rządowych.

W rozdziale 2 była mowa o tym, że Rząd może w ograniczonym zakresie i terminie na podstawie upoważnienia Sejmu wydawać dekrety z mocą ustawy, a więc — możliwość stanowienia praw pod kontrolą Rady Państwa i Sejmu.

Rząd może również wystąpić do Rady Państwa z wnioskiem o wprowadzenie stanu wyjątkowego lub wojennego. Wniosek ten — jak wiemy — nie jest dla Rady Państwa wiążący, ale bez tego wniosku wprowadzenie stanu wyjątkowego lub wojennego nastąpić nie może. W tych sprawach również ostatecznie decyduje Sejm.

Daleko idące zastrzeżenia ustawowe w tej dziedzinie tłumaczą się tym, że konsekwencją odnośnych zarządzeń jest czasowe zawieszenie praw obywatelskich: wolności osobistej, nie-tykalności mieszkania, wolności prasy, tajemnicy koresponden-

¹⁾ Art. 3 lit. c ustawy konstytucyjnej z dn. 19.II. 1947 r.

cji, prawa koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń. Między postanowieniami konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. a ustawy konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r. w tej materii zachodzą te różnice, że tam zawieszenie praw obywatelskich zarządzić może tylko Rada Ministrów za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej, obecnie zaś zarządzenie wydaje na wniosek Rady Ministrów — Rada Państwa, której Prezydent Rzeczypospolitej przewodniczy. Według obu ustaw ostatecznie o utrzymaniu w mocy lub uchyleniu omawianych zarządzeń decyduje Sejm.

Rząd obraduje z reguły pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów, w przypadku jednak zwołania Rady Gabinetowej (p. w.) — pod przewodnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej.

C. Całokształt działalności Rządu podlega kontroli Sejmu¹⁾, przed którym Rząd ponosi odpowiedzialność parlamentarną i konstytucyjną. Odpowiedzialność ta może być solidarna (Rządu jako całości) za ogólny kierunek działalności Rządu oraz indywidualna, którą ponosi każdy minister z oddzielną w swoim zakresie za zgodność swej działalności z konstytucją i innymi ustawami, za działania podległych mu organów oraz za kierunek swej polityki.

Ministrowie ponoszą również wedle tych samych zasad solidarną indywidualną odpowiedzialność za akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej, które — jak wiemy — wymagają kontrasygnaty prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra.

Odpowiedzialność parlamentarna Rządu wyraża się w ten sposób, że Rada Ministrów w całości i każdy minister z osobna ustępują na żądanie Sejmu. Żądanie to przybiera formę votum nieufności, bądź wprost uchwalonego pod adresem Rządu lub danego ministra zwykłą większością głosów, bądź pod postacią odrzucenia konkretnego przedłożenia rządowego.

Konstytucyjna odpowiedzialność ministrów polega na postawieniu ministra w stan oskarżenia na mocy uchwały Sejmu przed specjalnie dla tych spraw powołany trybunał. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia minister jest zawieszony w urzędowaniu. Zrzeczenie się urzędu nie zwalnia ministra od tej odpowiedzialności.

Wedle konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. sprawy, wynikające z odpowiedzialności konstytucyjnej ministrów, rozpatrywał Trybunał Stanu. Z uwagi na to, że Trybunał Stanu obec-

¹⁾ Art. 3 lit. c ustawy konstytucyjnej z dn. 19.II. 1947 r.

nie nie funkcjonuje, ustawa konstytucyjna z dnia 19.II.1947 r. stanowi w art. 27, że organa właściwe do orzekania tych spraw zostaną powołane przez osobną ustawę. Skoro mowa o kontroli działalności Rządu przez Sejm, należy nadmienić, że organem Sejmu w tym zakresie jest Najwyższa Izba Kontroli, której zadaniem jest badanie pod względem finansowym i gospodarczym działalności władz, instytucji i przedsiębiorstw państwowych oraz badanie corocznie zamknięć rachunków państwowych. W wyniku tego badania Najwyższa Izba Kontroli przedkłada Sejmowi na sesji wiosennej sprawozdanie z działalności Rządu wraz z wnioskiem w przedmiocie udzielenia lub odmówienia Rządowi absolutorium. Prezes Najwyższej Izby Kontroli ma prawo zabierania głosu w Sejmie w sprawach związanych z tym sprawozdaniem i zamknięciem rachunków państwowych.

Poza polityczną kontrolą działalności Rządu, wykonywaną przez Sejm, należy mieć jeszcze na uwadze kontrolę legalności aktów administracyjnych organów rządowych. Art. 73 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. przewidywał powołanie dla orzekania o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji zarówno rządowej, jak i samorządowej, sądownictwa administracyjnego z Najwyższym Trybunałem Administracyjnym na czele. Sądownictwo administracyjne na niższych szczeblach nigdy nie zostało powołane. Najwyższy Trybunał Administracyjny obecnie nie funkcjonuje i w związku z tym art. 26 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r. przewiduje, że osobna ustawa unormuje sprawę organów właściwych do orzekania o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji publicznej, tzn. tak rządowej, jak i samorządowej.

6. Wymiar sprawiedliwości

Ustawa Konstytucyjna z dnia 19.II.1947 r. nie zawiera norm szczegółowych o wymiarze sprawiedliwości. W związku z tym ustawa powołuje się w art. 1 na podstawowe założenia konstytucji z dnia 17.III.1921 r., ogranicza się ona w rozdziale VII do proklamowania niektórych głównych zasad, dotyczących wymiaru sprawiedliwości, stanowiących zresztą powtórzenie odpowiednich przepisów konstytucji z dnia 17.III.1921 r. Tak więc sądy orzekają w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej i do nich należy wymiar sprawiedliwości, sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu niezawisli i podlegają tylko ustawom; tylko usta-

wy określają prawa i obowiązki sędziów, sposób ich powoływania oraz ich uposażenie, a nadto ustroj i zakres właściwości sądów.

Natomiast ustawa konstytucyjna z dnia 19.II.1947 r. zawiera w art. 25 ust. 1 doniosłą zapowiedź ustawowego unormowania sposobu przejścia całego wymiaru sprawiedliwości przez sądownictwo powszechne. Wynika stąd, że w przyszłości nastąpi **likwidacja wszelkiego rodzaju sądownictwa wyjątkowego**, które było wytworem przejściowego okresu powojennego, oraz ograniczenie zakresu kompetencji sądów wojskowych do właściwych ram.

7. Prawa i wolności obywatelskie

Ustawa konstytucyjna z dnia 19.II.1947 r. miała za zadanie i główny cel unormowanie zasad ustroju, kompetencji i wzajemnego stosunku najwyższych organów Rzeczypospolitej. Z natury rzeczy nie mogła ona objąć spraw, które nie pozostawały w bezpośrednim związku z tymi zagadnieniami i z tego względu nie zawiera przepisów o prawach obywatelskich. Nie znaczy to, aby Sejm Ustawodawczy nie przywiązywał należytej wagi do tej sprawy.

Już samo stwierdzenie w art. 1 ustawy konstytucyjnej z dnia 19.II.1947 r., że Sejm Ustawodawczy uchwała ją w oparciu o podstawowe założenia konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., wskazuje, że zasady tej konstytucji, wyrażone w rozdziale V o powszechnych obowiązkach i prawach obywatelskich, nadal obowiązują. Dla usunięcia zaś wszelkich w tym względzie wątpliwości Sejm Ustawodawczy uchwalił w dniu 22 lutego r. b. jednomyślnie deklarację w przedmiocie realizacji praw obywatelskich, w której stwierdza, że **urzeczywistnienie tych praw i wolności będzie dlań wytyczną w pracach ustawodawczych**, w szczególności nad przyszłą konstytucją, gdzie znajdą swój właściwy wyraz, oraz przy wykonywaniu kontroli nad działalnością Rządu i ustalaniu zasadniczego kierunku polityki Państwa. Sejm stwierdza zarazem w swej deklaracji, że **prawa i wolności obywatelskie są podstawą ustroju demokratycznego Państwa** i dlatego ustawy będą stały na straży, aby nie były one wyzyskiwane do walki z tym ustrojem.

Deklaracja Sejmu Ustawodawczego z dnia 22 lutego 1947 r. idzie znacznie dalej w wyliczeniu praw i wolności obywatel-

skich, niż to czyni konstytucja z dnia 17.III.1921 r. i wymienia następujące:

- a) równość wobec prawa bez względu na narodowość, rasę, religię, płeć, pochodzenie, stanowisko lub wykształcenie,
- b) nietykalność osobista, ochrona życia i mienia obywateli,
- c) wolność sumienia i wolność wyznania,
- d) prawo do nauki, wolność badań naukowych i ogłaszania ich wyników oraz wolność twórczości artystycznej,
- e) wolność prasy, słowa, stowarzyszeń, zebrań, zgromadzeń publicznych i manifestacji,
- f) prawo wybierania i wybieralności do organów władzy państwowej i samorządowej,
- g) nienaruszalność mieszkania,
- h) tajemnicę korespondencji oraz innych środków porozumienia,
- i) prawo wnoszenia skarg, petycji i podań do właściwych organów władzy państwowej i samorządowej,
- j) prawo do pracy i wypoczynku,
- k) prawo korzystania z ubezpieczeń społecznych,
- l) opiekę nad rodziną oraz matką i dzieckiem,
- ł) ochronę zdrowia i zdolności do pracy.

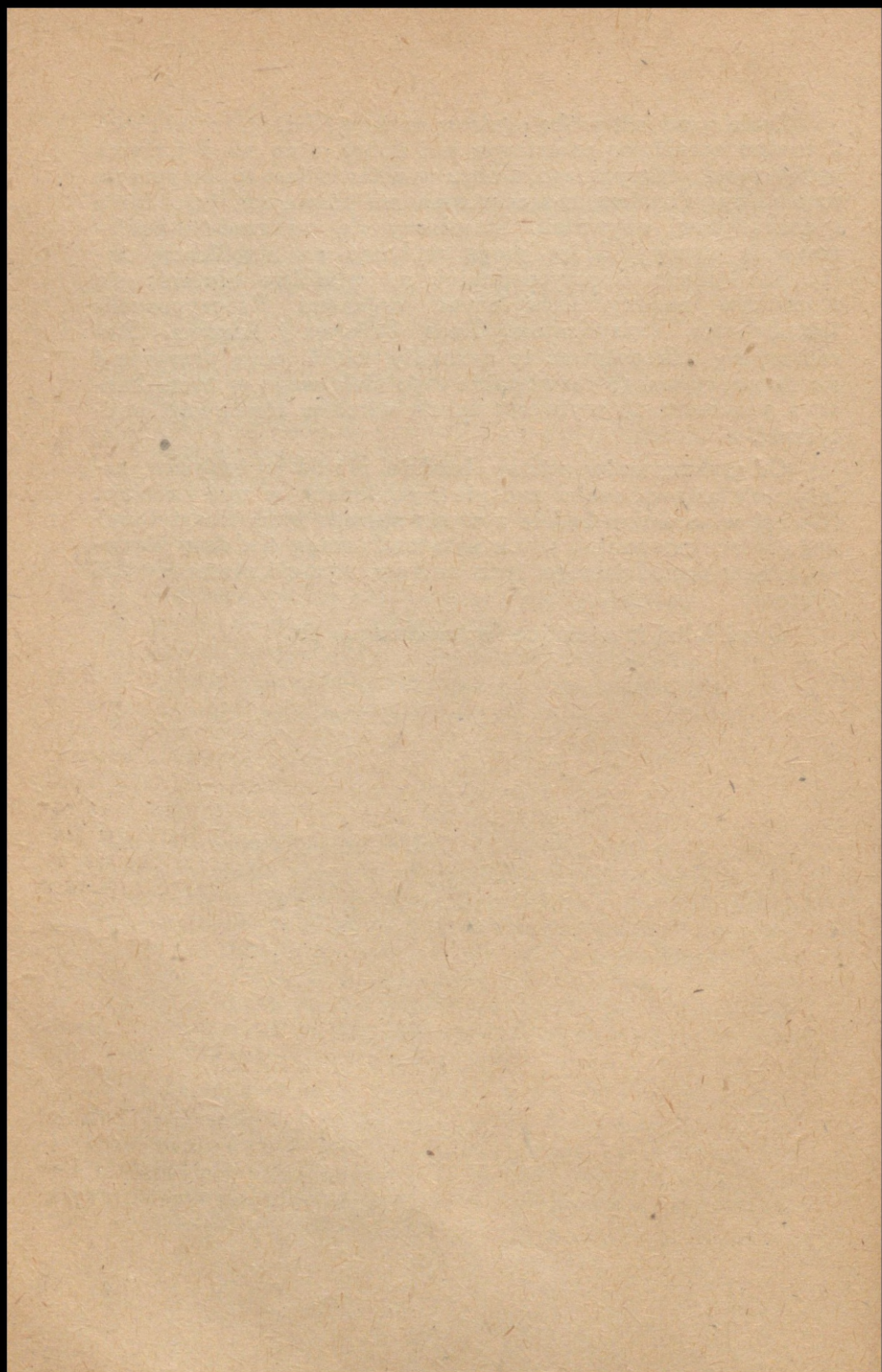
Ustawa konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej zamyka w swych przepisach polityczny dorobek ustrojowy, który wytworzył się na przestrzeni ostatnich 2½ lat i pozwolił Polsce przejść do nowych form życia społecznego i gospodarczego. Ustawa wprowadziła również nowe instytucje w związku z zakończeniem przejściowego okresu w życiu Państwa i wkroczeniem w fazę jego ustabilizowania się — na czas do uchwalenia ostatecznej konstytucji.

Ustawa konstytucyjna weszła w życie w dniu jej ogłoszenia, tj. 20 lutego 1947 r. i odtąd rozpoczyna życie własnym życiem. Odrywa się od swych twórców, od ich intencji i zamierzeń i nabiera stopniowo właściwego oblicza w bezpośrednim zetknięciu się z problemami codziennego praktycznego życia, w codziennym stosowaniu jej przepisów.

Życie samo jest próbą ogniową ustawy i dlatego w tej chwili trudno ocenić, co w ustawie jest dobre, a co nie wytrzyma próby życia praktycznego. Dobre w ustawie jest to, co sprzyja umocnieniu Państwa, wszechstronnemu rozwojowi jego życia i dobrobytowi obywateli. Staraliśmy się wskazać te postanowienia ustawy, które mogą wpłynąć na stabilizację życia publicznego Rzeczypospolitej, na właściwe ułożenie się stosunków między najwyższymi organami Rzeczypospolitej: Sejmem, Prezydentem, Radą Państwa i Rządem. Staraliśmy się zakcentować te momenty, które mogą przyczynić się do pozytywnego rozwiązania tego niełatwego w życiu Państwa problemu, tj. wytworzenia się ośrodka równowagi politycznej.

Od wykonawców ustawy, bardziej niż od jej twórców, zależy, czy ustawa spełni zadanie i pokładane w niej nadzieje. Niechaj więc wolno będzie u progu nowego życia konstytucyjnego Rzeczypospolitej, gdy z natężoną uwagą śledzimy pierwszy objaw samodzielnego życia ustawy, wyrazić starorzymskie życzenie:

Quod felix, faustumque fortunatumque sit.

USTAWA KONSTYTUCYJNA

z dnia 19 lutego 1947 r.

O USTROJU I ZAKRESIE DZIAŁANIA NAJWYŻSZYCH ORGANÓW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

(Dz. U. R. P. nr 18, poz. 71)

Art. 1. Do czasu wejścia w życie nowej konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej Sejm Ustawodawczy, jako organ władzy zwierzchniej Narodu Polskiego i w oparciu o podstawowe założenia konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., zasady Manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 22 lipca 1944 r., zasady ustawodawstwa o radach narodowych oraz reformy społeczne i ustrojowe, potwierdzone przez Naród w głosowaniu ludowym z dnia 30 czerwca 1946 r. — postanawia co następuje o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej.

ROZDZIAŁ I.

NAJWYŻSZE ORGANA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Art. 2. Najwyższymi organami Rzeczypospolitej Polskiej są: w zakresie ustawodawstwa — Sejm Ustawodawczy, w zakresie władzy wykonawczej — Prezydent Rzeczypospolitej, Rada Państwa i Rząd Rzeczypospolitej, w zakresie wymiaru sprawiedliwości — niezawisłe sądy.

ROZDZIAŁ II.

SEJM USTAWODAWCZY

Art. 3. Zakres działania Sejmu Ustawodawczego obejmuje:

- a) uchwalenie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) ustawodawstwo,
- c) kontrolę nad działalnością Rządu i ustalanie zasadniczego kierunku polityki Państwa.

Art. 4. 1. Sejm może w drodze ustawy udzielić Rządowi pełnomocnictw do wydawania dekretów z mocą ustawy z wyłączeniem spraw: konstytucji, ordynacji wyborczej, kontroli państwowej, odpowiedzialności Prezydenta Rzeczypospolitej i ministrów, przewidzianej w art. 27, budżetu, narodowego planu gospodarczego, zmiany systemu monetarnego, poboru rekruta, ustroju samorządu i ratyfikacji umów międzynarodowych.

2. Pełnomocnictwa wymienione w ust. 1 mogą być udzielane tylko na okresy między sesjami lub w razie odroczenia sesji Sejmu oraz na okres po rozwiązaniu Sejmu Ustawodawczego do czasu ukonstytuowania się nowego Sejmu.

3. Prezes Rady Ministrów przedkłada dekrety do zatwierdzenia Radzie Państwa.

4. Prezydent Rzeczypospolitej zarządza ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej dekretów z mocą ustawy, zatwierdzonych przez Radę Państwa i podpisanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej, prezesa Rady Ministrów i właściwych ministrów.

5. Dekrety z mocą ustawy nieprzedłożone do zatwierdzenia na najbliższej sesji Sejmu, albo których zatwierdzenia Sejm odmówił zwykłą większością, tracą moc w dniu zamknięcia lub odroczenia Sejmu, o czym prezes Rady Ministrów podaje do wiadomości w drodze obwieszczenia, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 5. Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje Rządowi, Sejmowi i Radzie Państwa.

Art. 6. Kadencja Sejmu Ustawodawczego trwa lat pięć, licząc od dnia otwarcia Sejmu.

Art. 7. Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje, otwiera, odraza i zamyka Sejm.

2. Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje Sejm na zwyczajną sesję jesienną corocznie najpóźniej w październiku. Sesja jesien-

na nie może być zamknięta przed uchwaleniem ustaw o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta, lub przed upływem dwóch miesięcy od jej zwołania.

3. Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje Sejm na zwyczajną sesję wiosenną corocznie najpóźniej w kwietniu. Sesja wiosenna nie może być zamknięta przed powzięciem uchwały w sprawie udzielenia Rządowi absolutorium na podstawie wniosku Najwyższej Izby Kontroli lub przed upływem jednego miesiąca od jej zwołania.

4. Prezydent Rzeczypospolitej może w każdym czasie zwołać Sejm na sesję nadzwyczajną, a winien to uczynić w ciągu dwóch tygodni na żądanie jednej trzeciej części ustawowej liczby posłów.

Art. 8. Jeżeli Sejm w ciągu trzech miesięcy od przedłożenia mu przez Rząd projektów nie uchwali ustaw o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta, Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Rady Państwa ogłosi te ustawy w brzmieniu projektów rządowych.

Art. 9. 1. Sejm wybiera ze swego grona marszałka, 3 wicemarszałków, sekretarzy i komisje.

2. Mandaty marszałka i wicemarszałków trwają po rozwiązaniu Sejmu do czasu ukonstytuowania się nowego Sejmu.

3. Marszałek mianuje urzędników sejmowych, za których działania odpowiada przed Sejmem.

Art. 10. Posłowie składają na ręce marszałka wobec Sejmu następujące ślubowanie:

„Ślubuję uroczyście jako poseł na Sejm Ustawodawczy według najlepszego rozumienia i z godnie z sumieniem pracować dla dobra narodu polskiego, stać na straży jego praw demokratycznych i czynić wszystko w miarę sił i uzdolnień dla umocnienia niepodległości i pomyślnego rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej”.

Art. 11. Do posłów na Sejm Ustawodawczy stosuje się przepisy art. 21, 22 i 24 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.

ROZDZIAŁ III.

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ

Art. 12. Sejm wybiera Prezydenta Rzeczypospolitej na lat siedem lat bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej dwóch trzecich ustawowej liczby posłów.

Art. 13. Do sprawowania urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej stosuje się odpowiednio przepisy art. 40, 42, 43, 44, 45 ust. 1, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52 i 53 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.

Art. 14. W razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Sejm dokona niezwłocznie wyboru Prezydenta.

ROZDZIAŁ IV.

RADA PAŃSTWA

Art. 15. 1. Do Rady Państwa wchodzi:
Prezydent Rzeczypospolitej jako przewodniczący,
Marszałek i, wicemarszałkowie Sejmu Ustawodawczego,
Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

2. W czasie wojny do Rady Państwa wchodzi również Naczelný Dowódca Wojska Polskiego.

3. Na jednomyslny wniosek Rady Państwa Sejm może uzupełnić jej skład przez powołanie dalszych członków Rady Państwa w liczbie co najwyżej trzech.

Art. 16. Zakres działania Rady Państwa obejmuje :

- a) sprawowanie zwierzchniego nadzoru nad terenowymi radami narodowymi w granicach uprawnień Kraiowej Rady Narodowej i Prezydium Krajowej Rady Narodowej na zasadzie ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych,
- b) zatwierdzanie dekretów z mocą ustawy, uchwalonych na podstawie pełnomocnictw, udzielonych Rządowi przez Sejm,
- c) kompetencje Prezydium Krajowej Rady Narodowej, wynikające z obowiązującego ustawodawstwa,
- d) podejmowanie uchwał w przedmiocie wprowadzenia stanu wyjątkowego lub wojennego (art. 19 ust. 2),
- e) wyrażanie zgody na ogłoszenie ustaw o budżecie, narodowym planie gospodarczym i poborze rekruta w przypadkach przewidzianych w art. 8,
- f) inicjatywę ustawodawczą,
- g) rozpatrywanie sprawozdań Najwyższej Izby Kontroli.

ROZDZIAŁ V.

RZĄD RZECZYPOSPOLITEJ

Art. 17. Na czele Rządu stoi prezes Rady Ministrów, pod którego przewodnictwem ministrowie tworzą Radę Ministrów.

Art. 18. 1. Dla rozpatrzenia spraw wyjątkowej wagi na życzenie Prezydenta Rzeczypospolitej prezes Rady Ministrów zwołuje Radę Gabinetową.

2. Radę Gabinetową stanowi Rada Ministrów pod przewodnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 19. 1. Do Rady Ministrów i ministrów stosuje się odpowiednio przepisy art. 44, 45 ust. 1 i 2 oraz art. 56—63 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.

2. Na wniosek Rady Ministrów Rada Państwa może wprowadzić stan wyjątkowy lub wojenny. Zarządzenie takie winno być przedłożone Sejmowi na najbliższym posiedzeniu do zatwierdzenia i traci moc w razie nieprzedłożenia lub odmowy zatwierdzenia przez Sejm.

ROZDZIAŁ VI.

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Art. 20. 1. Najwyższa Izba Kontroli bada pod względem finansowym i gospodarczym działalność władz, instytucji i przedsiębiorstw państwowych.

2. Rada Państwa może zlecić Najwyższej Izbie Kontroli jednorazowe lub stałe kontrolowanie wszystkich lub niektórych jednostek samorządowych oraz związków lub instytucji, korzystających z pomocy Państwa lub wykonujących czynności zleczone w zakresie administracji publicznej.

Art. 21. 1. Sejm wybiera prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

2. Osobna ustawa określi organizację i sposób działania Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 22. Najwyższa Izba Kontroli bada corocznie zamknięcia rachunków państwowych i przedkłada Sejmowi wniosek w przedmiocie udzielenia lub odmówienia Rządowi absolutorium.

Art. 23. Prezes Najwyższej Izby Kontroli bierze osobiście lub przez swego przedstawiciela udział w obradach Sejmu i ma

prawo zabierania głosu we wszelkich sprawach, związanych ze sprawozdaniem z działalności Rządu i zamknięciem rachunków państwowych.

ROZDZIAŁ VII.

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

Art. 24. 1. Wymiar sprawiedliwości w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej należy do sądów.

2. Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawisli i podlegają tylko ustawom.

3. Sądy nie mają prawa badania ważności ustaw i dekretów z mocą ustawy należycie ogłoszonych.

Art. 25. 1. Ustawy określają ustrój i zakres właściwości sądów oraz sposób przejęcia przez sądownictwo powszechne całego wymiaru sprawiedliwości.

2. Ustawy określają prawa i obowiązki sędziów, sposób ich powoływania oraz ich uposażenie.

Art. 26. Osobna ustawa ustali tryb i zakres działania organów właściwych do orzekania o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji publicznej.

ROZDZIAŁ VIII.

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE

Art. 27. Osobna ustawa powoła organa właściwe do orzekania w sprawach, wynikających z odpowiedzialności konstytucyjnej ministrów oraz z odpowiedzialności Prezydenta Rzeczypospolitej, określonej w art. 51 konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.

Art. 28. Rząd złoży Sejmowi projekt budżetu, narodowego planu gospodarczego i ustawy o poborze rekruta na rok 1947 nie później niż w ciągu trzech miesięcy od dnia otwarcia Sejmu Ustawodawczego.

Art. 29. Rząd przedłoży Sejmowi Ustawodawczemu do zatwierdzenia najdalej w ciągu trzech miesięcy od dnia otwarcia Sejmu dekrety z mocą ustawy, ogłoszone po dniu 23 września 1943 r. Dekrety nie przedłożone do zatwierdzenia lub których zatwierdzenia Sejm odmówi zwykłą większością głosów tracą moc w dniu zamknięcia sesji, na której winny były być przedłożone, o czym prezes Rady Ministrów poda do wiado-

mości w drodze obwieszczenia, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

ROZDZIAŁ IX.

PRZEPISY KOŃCOWE

Art. 30. Do zmiany ustawy niniejszej wymagana jest większość dwóch trzecich ustawowej liczby posłów.

Art. 31. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się prezesowi Rady Ministrów i wszystkim ministrom.

Art. 32. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

W Y C I A G

z konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., zawierający artykuły
powołane w ustawie konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r.

DO ROZDZIAŁU II

Art. 21

Posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za swoją działalność w Sejmie lub poza Sejmem, wchodzącą w zakres wykonania mandatu poselskiego, ani w czasie trwania mandatu, ani po jego wygaśnięciu. Za przemówienia i odezwania się, tudzież manifestacje w Sejmie posłowie odpowiadają tylko przed Sejmem. Za naruszenie prawa osoby trzeciej mogą być pociągnięci do odpowiedzialności sądowej, o ile władza sądowa uzyska na to pozwolenie Sejmu.

Postępowanie karno-sądowe, karno-administracyjne lub dyscyplinarne, wdrożone przeciw posłowi przed uzyskaniem mandatu poselskiego, ulegnie na żądanie Sejmu zawieszeniu aż do wygaśnięcia mandatu.

Bieg przedawnienia przeciw posłowi w postępowaniu karnym ulega przerwie na czas trwania mandatu poselskiego.

Przez cały czas trwania mandatu posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karno-sądowej, karno-administracyjnej i dyscyplinarnej bez zezwolenia Sejmu. W wypadku schwywania posła na gorącym uczynku zbrodni pospolitej, jeżeli jego przytrzymanie jest niezbędne dla zabezpieczenia wymiaru sprawiedliwości, względnie dla unieszkodliwienia skutków przestępstwa, władza sądowa ma obowiązek bezwłocznego zawiado-

mienia o tym marszałka Sejmu dla uzyskania zezwolenia Sejmu na areszt i dalsze postępowanie karne. Na żądanie marszałka przytrzymany musi być niezwłocznie, zwolniony.

Art. 22

Posel nie może na swoje ani na obce imię kupować lub uzyskiwać dzierżaw i dóbr państwowych, przyjmować dostaw publicznych i robót rządowych ani otrzymywać od Rządu koncesji lub innych korzyści osobistych.

Posel nie może również otrzymywać od Rządu żadnych odznaczeń, z wyjątkiem wojskowych.

Art. 24

Posłowie otrzymują diety w wysokości regulaminem określonej i mają prawo do bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji dla podróży po całym obszarze Rzeczypospolitej.

DO ROZDZIAŁU III.

Art. 40

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu oraz w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny — zastępuje go marszałek Sejmu.

Art. 42

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu, marszałek zwoła niezwłocznie Sejm i podda jego uchwale, czy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej należy uznać za opróżniony.

Uchwała, uznająca urząd za opróżniony, zapada większością 3/5 głosów w obecności przynajmniej połowy ustawowej, to jest ordynacją wyborczą ustalonej liczby posłów.

Art. 43

Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą przez odpowiedzialnych przed Sejmem ministrów i podległych im urzędników.

Art. 44

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawy wraz z odpowiednimi ministrami i zarządza ogłoszenie ich w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo, celem wykonania ustaw i z powołaniem się na upoważnienie ustawowe, wydawać rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia, rozkazy i zakazy i przeprowadzenie ich użyciem przymusu zapewnić.

Takież prawo w swoim zakresie działania mają ministrowie i władze im podległe.

Każdy akt rządowy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga dla swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra, którzy przez podpisanie aktu biorą zań odpowiedzialność.

Art. 45

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje prezesa Rady Ministrów, na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów, a na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach.

Art. 46

Prezydent Rzeczypospolitej jest zarazem najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych Państwa, nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny.

Naczelnego Wodza sił zbrojnych Państwa na wypadek wojny mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, przedstawiony przez Ministra Spraw Wojskowych, który za akty związane z dowództwem w czasie wojny, jak i za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego — odpowiada przed Sejmem.

Art. 47

Prawo darowania i złagodzenia kary oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego w poszczególnych wypadkach — przysługuje Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Prezydent nie może stosować tego prawa do ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Amnestia może być udzielona tylko w drodze ustawodawczej.

Art. 48

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje Państwo na zewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysyła przedstawicieli dyplomatycznych Państwa Polskiego do państw obcych.

Art. 49

Prezydent Rzeczypospolitej zawiera umowy z innymi państwami i podaje je do wiadomości Sejmu.

Umowy handlowe i celne oraz umowy, które stale obciążają pod względem finansowym Państwo, albo zawierają przepisy prawne obowiązujące obywateli, albo też wprowadzają zmianę granic Państwa, a także przymierza — wymagają zgody Sejmu.

Art. 50

Prezydent Rzeczypospolitej może wypowiedzieć wojnę i zawrzeć pokój tylko za uprzednią zgodą Sejmu.

Art. 51

Za czynności urzędowe Prezydent Rzeczypospolitej nie jest odpowiedzialny ani parlamentarnie ani cywilnie.

Za zdradę kraju, pogwałcenie konstytucji lub przestępstwa karne — Prezydent Rzeczypospolitej może być pociągnięty do odpowiedzialności tylko przez Sejm uchwałą, powziętą większością 3/5 głosów, przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Sprawę rozpatruje i wyrok wydaje Trybunał Stanu według postanowień osobnej ustawy. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu — Prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu.

Art. 52

Prezydent Rzeczypospolitej otrzymuje odpowiednie uposażenie według przepisów osobnej ustawy.

Art. 53

Prezydent Rzeczypospolitej nie może piastować żadnego innego urzędu ani należeć do składu Sejmu lub Senatu.

DO ROZDZIAŁU V.

Art. 44

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawy wraz z odpowiednimi ministrami i zarządza ogłoszenie ich w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo, celem wykonania ustaw i z powołaniem się na upoważnienia ustawowe, wydawać rozporządzenia wykonawcze, rozkazy i zakazy i przeprowadzenie ich użyciem przymusu zapewnić.

Takież prawo w swoim zakresie działania mają ministrowie i władze im podległe.

Każdy akt rządowy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga dla swej ważności podpisu prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra, którzy przez podpisanie aktu biorą zań odpowiedzialność.

Art. 45

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Prezesa Rady Ministrów, na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów, a na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach.

Każdy urzędnik Rzeczypospolitej musi podlegać ministrowi, który za jego działalność odpowiada przed Sejmem.

Art. 56

Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za ogólny kierunek działalności Rządu.

Poza tym ponoszą ją ministrowie oddzielnie, każdy w swoim zakresie za działalność w urzędzie, a to zarówno za zgodność tej działalności z konstytucją i innymi ustawami Państwa, za działanie podległych organów administracyjnych, jak i za kierunek swej polityki.

Art. 57

W tymże samym zakresie obowiązuje ministrów solidarna i indywidualna odpowiedzialność za akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 58

Do odpowiedzialności parlamentarnej pociąga ministrów Sejm zwyczajną większością. Rada Ministrów i każdy minister z osobna ustępują na żądanie Sejmu.

Art. 59

Konstytucyjną odpowiedzialność ministrów i sposób jej urzeczywistnienia określi osobna ustawa.

Uchwała, stawiająca ministra w stan oskarżenia, musi być powzięta w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów większością $\frac{3}{5}$ oddanych głosów.

Rozpoznanie spraw i wydanie wyroku należy do Trybunału Stanu. Minister może uchylić się od odpowiedzialności konstytucyjnej przez zrzeczenie się urzędu. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia minister jest zawieszony w urzędowaniu.

Art. 60

Ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach sejmowych i przemawiać poza koleją mówców, zapisanych do głosu; w głosowaniach mogą brać udział, o ile są posłami.

Art. 61

Ministrowie nie mogą piastować żadnego innego urzędu ani uczestniczyć w zarządzie i władzach kontrolujących towarzystw i instytucji, na zysk obliczonych.

Art. 62

Jeżeli urząd ministra sprawuje tymczasowy kierownik Ministerstwa, odnoszą się do niego wszelkie przepisy o urzędzie ministra.

Prezes Rady Ministrów w razie potrzeby porucza swoje zastępstwo jednemu z ministrów.

Art. 63

Liczbę, zakres działania i wzajemny stosunek ministrów, jak również kompetencje Rady Ministrów określi osobna ustawa.

DEKLARACJA SEJMU USTAWODAWCZEGO

z dnia 22 lutego 1947 r.

W PRZEDMIOCIE REALIZACJI PRAW I WOLNOŚCI OBYWATELSKICH.

Sejm Ustawodawczy, jako organ władzy zwierzchniej Narodu Polskiego, deklaruje uroczystie, iż w swych pracach konstytucyjnych i ustawodawczych oraz przy wykonywaniu kontroli nad działalnością Rządu i ustalaniu zasadniczego kierunku polityki Państwa — będzie kontynuować realizację praw i wolności obywatelskich, jak:

- a) równość wobec prawa bez względu na narodowość, rasę, religię, płeć, pochodzenie, stanowisko lub wykształcenie,
- b) nietykalność osobista, ochrona życia i mienia obywateli,
- c) wolność sumienia i wolność wyznania,
- d) prawo do nauki, wolność badań naukowych i ogłaszania ich wyników oraz wolność twórczości artystycznej,
- e) wolność prasy, słowa, stowarzyszeń, zebrań, zgromadzeń publicznych i manifestacji,
- f) prawo wybierania i wybieralności do organów władzy państwowej i samorządowej,
- g) nienaruszalność mieszkania,
- h) tajemnicę korespondencji oraz innych środków porozumienia,
- i) prawo wnoszenia skarg, petycji i podań do właściwych organów władzy państwowej i samorządowej,
- j) prawo do pracy i wypoczynku,
- k) prawo korzystania z ubezpieczeń społecznych,
- l) opiekę nad rodziną oraz nad matką i dzieckiem,
- ł) ochronę zdrowia i zdolności do pracy.

Równocześnie Sejm stwierdza, iż wyzyskiwaniu praw i wolności obywatelskich do walki z demokratycznym ustrojem Rzeczypospolitej Polskiej winny zapobiegać ustawy.

USTAWA KONSTYTUCYJNA

z dnia 4 lutego 1947 r.

O WYBORZE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

(Dz. U. R. P. nr 9, poz. 43)

Art. 1

Sejm Ustawodawczy, jako organ zwierzchniej władzy Narodu Polskiego, kontynuując dzieło Krajowej Rady Narodowej i kierując się podstawowymi założeniami konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., zgodnie z Manifestem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 22 lipca 1944 r., w oparciu o wyniki głosowania ludowego, przeprowadzonego w dniu 30 czerwca 1946 roku — postanawia dokonać wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 2

Sejm Ustawodawczy wybiera Prezydenta Rzeczypospolitej na lat siedem.

Art. 3

(1) Wybór Prezydenta Rzeczypospolitej nastąpi na specjalnym posiedzeniu, którego termin oznaczy marszałek Sejmu.

(2) Do prawomocności wyboru potrzeba obecności co najmniej 2/3 ustawowej liczby posłów.

(3) Posiedzenie otwiera marszałek Sejmu nie później niż w 15 minut po godzinie, na którą zostało zwołane, a w razie stwierdzenia przez marszałka z własnej inicjatywy lub na żądanie jednego z posłów braku kompletu, marszałek odracza posiedzenie na czas, który uzna za stosowny.

Art. 4

Posiedzenie Sejmu Ustawodawczego, zwołane dla dokonania wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, zajmuje się wyłącznie tym jednym punktem porządku dziennego. Jakiegokolwiek przemówienia, obrady i uchwały, poza wyborami i zaprzysiężeniem Prezydenta oraz zatwierdzeniem protokołów, są wykluczone i z góry nieprawomocne.

Art. 5

(1) Po otwarciu posiedzenia marszałek Sejmu niezwłocznie wzywa posłów do zgłaszania kandydatur na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej.

(2) Kandydatów z podaniem ich imienia i nazwiska zgłasza się na piśmie, przyczem za ważne zgłoszone uważa się jedynie kandydatury poparte przez co najmniej 50 posłów. Na podstawie zgłoszeń pisemnych marszałek Sejmu ustala listę kandydatów, po czym natychmiast zarządza wybory.

(3) Rozprawa nad zgłoszonymi kandydaturami jest niedopuszczalna.

Art. 6

Po zarządzeniu wyborów marszałek Sejmu wzywa posłów do zajęcia miejsc, po czym jeden z urzędujących sekretarzy odczytuje listę imienną wszystkich posłów, a inny sekretarz odczytuje, po wywołaniu nazwiska nieobecnego posła, jego usprawiedliwienie, jeśli zostało nadesłane. Zaproszeni przez marszałka Sejmu spośród pozostałych członków Prezydium czterech skrutatorzy odbierają na mównicy od wywoływanych posłów, którzy osobiście do mównicy podchodzą, kartki, złożone we dwoje, zawierające nazwisko kandydata. Po ukończeniu głosowania marszałek Sejmu ogłasza je za zamknięte; skrutatorzy obliczają głosy; wynik ogłasza się z mównicy.

Art. 7

(1) Za wybranego uważa się kandydata, który uzyska bezwzględną większość ważnie oddanych głosów.

(2) Ważnie oddane są głosy, jeżeli zawierają samo tylko imię i nazwisko kandydata ważnie zgłoszonego.

Art. 8

Jeżeli w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyska bezwzględnej większości ważnie oddanych głosów, prze-

wodniczący zarządza powtórne głosowanie, a gdyby i ono nie dało rezultatów — trzecie głosowanie; w razie zaś potrzeby i dalsze głosowania, przy czym przy każdym następnym głosowaniu wyklucza się kolejno tego z kandydatów, który w poprzednim uzyskał najmniejszą ilość głosów.

Art. 9

Marszałek Sejmu ogłasza o dokonany wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 10

W razie, gdyby nowowybrany Prezydent odmówił przyjęcia urzędu, albo na wezwanie marszałka Sejmu przepisane ślubowania nie złożył — należy niezwłocznie przystąpić do ponownego wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 11

Bezpośrednio po wyborze i wyrażeniu wobec marszałka Sejmu Ustawodawczego zgody na przyjęcie wyboru, Prezydent Rzeczypospolitej złoży przed objęciem urzędowania ślubowanie wobec Sejmu Ustawodawczego następującej treści:

„Ślubuję uroczyście, obejmując urząd Prezydenta Rzeczypospolitej, wedle najlepszego rozumienia i z godnie z sumieniem, rzetelnie pracować dla dobra Narodu Polskiego, praw demokratycznych Rzeczypospolitej święcie przestrzegać, godności Narodu i Państwa strzec niezachwianie, sprawiedliwość względem wszystkich bez różnicy obywateli za pierwszą mieć cnotę, obowiązkom urzędu i służby poświęcić się niepodzielnie. Tak mi dopomóż Bóg”.

Art. 12

(1) Z posiedzeń Sejmu Ustawodawczego będą podczas posiedzenia sporządzone protokoły, stwierdzające wybór Prezydenta Rzeczypospolitej i przyjęcie ślubowania wybranego Prezydenta.

(2) Do protokołów tych dołączy się wykaz imienny posłów, którzy uczestniczyli w głosowaniu, oraz nieobecnych i ewentualne podane w ich usprawiedliwieniach przyczyny ich nieobecności.

(3) Po odczytaniu protokołów bezpośrednio po ogłoszeniu wyniku wyborów, względnie po odebraniu ślubowania, każdy

poseł może zgłosić sprostowanie do protokołu. Nad zgłoszonymi sprostowaniami Sejm głosuje bez dyskusji.

(4) Według wyniku tych głosowań ewentualnie sprostowany protokół podpisuje marszałek Sejmu i urzędujący sekretarze.

Art 13

(1) Po złożeniu ślubowania nowoobрани Prezydent Rzeczypospolitej obejmuje urząd w obecności marszałka Sejmu Ustawodawczego i prezesa Rady Ministrów, który odczyta przytem protokoły Sejmu Ustawodawczego, stwierdzające wybór i przyjęcie ślubowania wybranego Prezydenta.

(2) O akcie objęcia władzy będzie sporządzony krótki protokół z powołaniem protokołów, wymienionych w ust. 1.

Prezes Rady Ministrów ogłosi ten protokół w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

(3) Jeżeliby nowoobрани Prezydent Rzeczypospolitej w chwili swego wyboru piastował jakikolwiek inny urząd lub mandat, złoży go w myśl art. 53 konstytucji z dnia 17 marca 1921 roku przy akcie objęcia władzy, a oświadczenie takie będzie w protokole tego aktu stwierdzone.

Art. 14

(1) Niniejsza ustawa będzie podpisana przez marszałka Sejmu Ustawodawczego, który zarządzi jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

(2) Ustawę kontrasygnuje prezes Rady Ministrów.

Art. 15

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się prezesowi Rady Ministrów.

Art. 16

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

63

21559 /
1

===== CENA 5 ZŁ =====